

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

עין משפט
גור כצורה

אז א מיי פ"ד מהלכות
מלוה וזה הלכה ו
ועין ממ"מ סגן עשן ד
טוש"ע ח"מ סי' פס עשין
כ:
בז ב מיי פ"ד מהל' מק'
ממון הלכה ט:
דח ב מיי פ"ד מהלכה
ה ועין ממ"מ ופ"ו
הלכה ה:
פ"ד ד מיי פ"ד מהלכות
איסורי הנאה הלכה
ג סגן לאהן ש"ו:
ב ה ד ח"מ סי' פס הלכה
א ופ"ו הלכה ו סגן
ס:
בא ב מיי פ"ד פס הלכה
ה:

ליקוטי רש"י

פ"גא נזקא. שמייה
מורה שור פס (מחברת
מא:). מסובא. דין הוא
שילמנו ואינו קנס ונפקא
מינה דאי מזה מקמי
דלמי סהי לא מיפטר
(לעיל טו). ומטעם ע"פ
עלמי (מחברת פ"ג).
דקפרי קנס שוריים
גמתיס סס ומינה כוליה
עני לגלמי דהוה ליה
למיטעיה ורמנא הוא
דקנס עליה (מחברת ג).
הוה מעריקנא יריה
פ"אגמא. הימי מנרה
אוחו לאנס (גיפ ב"ב מ:
לקמן מא. ברבוח לר. ככת
דה. מאן ד"א מצינא.
מי שמי יוכל ע"פ ברבוח
כה. תעיה יא:). בהרייה
עמו (פסחים ב:). אי
אהדרתיה ניהלך ד"א
מינך הוה שקלי יריה.
סס הסמורין לך לא היו
נועלין אוחו ממך (גיפ
ברבוח ה: לר. גיפין מ.
שעבתי לך. עירובין ג.
מריק טו). ונתן יאשר
איש לו. ולא כתב לאשר
לנהו אלא לאשר השם
שלו ואם הוא צ"ק
כדלמריק נהגול (צ"ק
דף ק). למי שסקנין לו
(מחברת יו). לאשר סקנין
שלו ולא כתיב לאשר נוטה
בו (שם פב). רשות
מישנה. הכרעה שנתנה
לה וכי משנה את
העלמה (לעיל לט).
תברא. קשיא רישא
לספא (מחברת עה:).
קשיין אהדין ובמות יו).
מן הבהמה. ארס כי
יקרי מכה מן הבהמה
משמע ולא כל הבהמה
(מחברת כה). ירוציה
את הירבע ואת
הירבע. על פי עד אחד
או על פי העולם דמדיה
בנקט פטור הלכך להדיא
שיי אגונה אסור אכל
ע"פ עדים מבקשתם
הוא ולהדיא נמי אסור
ונדה מא:). ירוציה את
השעבר. שעשאוה
שעטת כוכבים. את
המוקצה. שהוקצה
והופרש לנידך ערובה
כוכבים. את הנוגה. את
הארס ומת (מחברת מא:).
שמת את האדם והאי
רובע וירבע ויגה דקמי
כגון על פי עד אחד או על
פי העולם דמדיה בנקט
פטור הלכך להדיא נמי
אסור אכל ע"פ
שני עדים מבקשה הוא
ולהדיא נמי אסור (נדה
כא:).

מ:

אי תם הוה מודינא ומפטרניא. הך פירכא לימא למ"ד מודה
בנקס ואח"כ זאל עדים חייב וכי קאמר^ב אפילו למ"ד פלגא
נוקא ממונה ה"ה דהו"מ למפרכ אפילו למ"ד פלגא נוקא קנסא
ולמ"ד מודה בנקס ואח"כ זאל עדים חייב לימא ליה אי תם הוה
מעריקנא ליה לאגמא אלא חדא
מינייהו נקט וא"ת והאיך יכול לטעון
אי תם הוה מודיענא אי תם הוה
מעריקנא ליה הא קמין שלא הודה
ולא הצריח אע"פ שהיה סבור שהיה
תם וי"ל דמיד אחר נגיחה הוגד לו
שהוא מועד וא"ת לשיני כגון שיש
עדים שלא הוגד^ב לו משעת נגיחה
עד שלא לצ"ד ואפ"ה לא הודה ולא
הצריח הא לא שכיח ועדיפא מיניה
קמשיני דקדס צ"ד ומפסוה:

הוה מעריקנא ליה לאגמא מינה

מה טענה היא זו א"כ היא
עושה שלא כדקין ובשלמא לרבי
ישמעאל דלמור^ב צ"ת נינהו יתחא קתא
דלמיכא למימר דהוה אכלנא ליה
התם או מוצינא ליה ולא הוה אלא
כמוק שעבדו של חצירו ופטור^ב אכל
לר"ע דלמור שותפין מינה אי הוה
מעריק היה גחל לו שורו לניזק ועוד
דצ"ד ינדוהו אם לא ישלם אם יש לו
וג"ל שרונה לומר ממך דברים אלו
שהיינו עושה היה יזק מתפטר
עמי דבצר מועט והיה חליל לו ונמלא
שהפסדתי מה הימרון:

אי הכי בעלים אמאי משלמין ה"נ
י"מא ליה אתפסתיה דתוראי
בו. וא"ת והרי הוא לא התפיסו
צדיים דהא קדים צ"ד ומפסוה והוא
לא היה יודע שהוא מועד וי"ל דמיד
כשנגמט היה לו לחוש יותר שמא היה
מועד דנתי דקודם נגיחה אין לו
לחוש כ"כ לפי שאין הפסד^ב מוזמן
דשמא לא יגמ אכל לאחר שנגמט
מוזמין צ"ד לחופסו והיה לו לחוש
להזכר שלא יפול צד צית דין:

מן הבהמה ירוציה הרובע בו.
במתורה צ"ל כל האסורין (דף
כה: ושם) מפרש דגבי רביעה כתיב
בהמה ואיש אשר יתן שכנתו צנהמה^ב
וגבי נעבד כתיב לזון בקר דכתיב^ב
וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקי
לה התם ע"פ עד אחד או על פי
עולים דאי איכא עדים צני קטלא
ינהו וישן צרימא פליגא אמנא דבי
רבי שמעאל דנפקא ליה בפרק ארן
מעמדין (ע"ו דף כג:). מני משתתם
הס מוס כ"ו כל מקום שנאמר
השתתה אינו אלא דבר ערוה וע"ו
וכן לימא במתורה (דף כה: דלפנינו:
למה נאמר נוגה. הא דלא קאמר

פרק רביעי בבא קמא

הוה מודינא ומפטרניא. דפלגא נוקא קנסא^ב ומודה בנקס פטור^ב:
רישא אין רשות משנה. במיזבחה מימי לה אמאי קמי רישא
כשהועד צצית בעלים והיזק צצית שאל חייב צאומה נגיחה נזק
ש"ס: תברא. קשיא אהדידי ומי ששנה זו לא שנה זו: יאו כ"ב
כמינך בו. לא שלך היה ולא נהרת
בשמירתו: רישא נמי רשות משנה.
כלומר מד תנא הוא ולתנא דרישא
ס"ל נמי הך דסיפא דרשות משנה
ורישא משום הכי הרי הוא בחזקתו
שאין כלן שמייו רשות שכל מקום
שהולך שם בעליו עליו: מדה דגבי
מובח. שגבי נוגה צרזון והמית ארס
פשיטא לן דפסול כלקמין: מן
הבהמה. ממקלת בהמות ולא כולן:
ירוציה רובע ונרבע. ע"פ עד אחד
או ע"פ הבעלים שלא נסקל דפסול
לגבי מונח^ב: את הנעבד. שעשאו
ע"ו והסתמוה לו: המוקצה. שימחו
הלקריז לע"ו: הנוגה. שהמית את
האדם ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים
ונפטור מן הסקילה: אם נאמר רובע
למה נאמר נוגה. הכי שנייהו שוין
בעצמה לענין סקילה צמקוס עדים:
רובע עשה בו אונס ברצון. דנרבע
אנוס הוא ונסקל כרובע דכתיב^ב ואת
הבהמה מהרוגו: נוגה לא עשה בו
אונס ברצון. דכתיב כי יגמ ולא
שימחוהו^ב: רובע אינו משלם כופר.
לקמן מפרש: יאו לקרבן. דלענין
קרנן מיירי: לא לקטלא. ולהכי^ב
קאמר נוגה לא עשה בו אונס כרזון
לענין סקילה צמקוס עדים הלכך אי
לא מעטיה קרא לענין קרנן לא
נפקא לן מרובע אפילו כי עבד צרזון
דלפסול דהא קל הוא מרובע לענין
קטלא: לא עשה. משמע לא עשה
בו הכחז אונס כרזון ומיהכל
נפקא ליה דפשיטא ליה:

אם תם הוה מודינא ומפטרניא ואפילו למ"ד
פלגא נוקא ממונא נימא ליה אי תם הוא^ב
הוה מעריקנא ליה לאגמא אלא הכא במאי
עסקינן כגון דאקדים ביה דינא ותפסיה אי
הכי בעלים אמאי משלמים חצי נוקא נימא ליה
אתפסתיה לתוראי בידא מאן דלא מצינא
לאשתעווי דינא בהדיה משום דא"ל אי
אהדרתיה ניהלך לאו מינך הוה שקלי ליה
ונימא ליה אי אהדרתיה ניהליה^ב הוה מעריקנא
ליה לאגמא משום דא"ל סוף סוף לאו מערייה
הוה משתלמי הניחא היכא דאית ליה
נכסי היכא דלית ליה נכסי מאי איכא
למימר משום דא"ל כי היכא^ב דמשתעבדנא
לדידך הכי נמי משתעבדנא להאיך מדר'
נתן דתניא^ב רבי נתן אומר מנין לנושה
בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין
מזה ונותנים לזה ת"ל^ב ונתן לאשר אשם לו
הועד בבית שואל והחזירו לבעלים בעלים
משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא
רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר
יוחנן תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבה^ב
אמר מדרישא רשות אינה משנה סיפא נמי
רשות אינה משנה וסיפא היינו טעמא משום
דא"ל לאו כל כמינך דמייעדת ליה לתוראי
רב פפא אמר מדסיפא רשות משנה רישא
נמי רשות משנה ורישא היינו טעמא משום
דכל מקום שהולך שם בעליו עליו: ישור
האצטדין אינו חייב מיתה [וכו']^ב: איבעיא
להו מדה לגבי מוזבא רב אמר כשר ושמואל
אמר פסול רב אמר כשר אנוס הוא ושמואל
אמר פסול הרי נעבד בו עבירה מיתבי^ב מן הבהמה
ואת הנרבע מן הבקר ירוציה את הנעבד מן הצאן ירוציה את המוקצה
ומן הצאן ירוציה את הנוגה אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר
נוגה ואם נאמר נוגה למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנוגה ויש
בנוגה שאין ברובע רובע עשה בו אונס כרצון נוגה לא עשה בו אונס
כרצון נוגה משלם כופר רובע אינו משלם את הכופר לפיכך הוצרך לומר
רובע והוצרך לומר נוגה קתני מיתה רובע עשה בו אונס כרצון נוגה לא עשה
בו אונס כרצון למאי הלכתא לאו לקרבן לא לקטלא הכי נמי מסתברא דאי
אמרת לקרבן נוגה לא עשה בו אונס כרצון לאו אונס דידיה כתיב ולא רצון
דידיה כתיב אלא לאו לקטלא: אמר מר נוגה משלם את הכופר רובע אינו משלם
את הכופר ה"ד איילימא דרבעה וקטלא מה לי קטלא בקרנא מה לי קטלא
ברביעה ואלא דרבעה ולא קטלא האי דלא משלם כופר משום דלא קטלא
הוא אמר אביי לעורם דרבעה ולא קטלא דאתיהו לבי דינא וקטלא מהו דתימא
כמאן

למה נאמר נעבד דההוא פשיטא דקיל מכולהו ללאו צר קטלא הוא וצעי קרא יתירא: וייש בנוגה בו. כמד מנייהו כגי דכוין
דלא מפרשי קראי צהדיא הוה אוקימנא ליה גדדמי ו"לא שייך למימר שקולים הם וישאו שניהם דהני חומרות אין שקולות ולא משכחם
שיקול אלא צריש מכלתמין^ב: רובע עשה בו אונס ברצון. וא"ת רובע צאונס היכי משכחת לה הא אין קישוי אלא לדעת^ב וי"ל כגון שנתקשה
למינו ומקפתו והניחא עושה: לא לקרבן. והשתא ה"ק נוגה לא עשה בו אונס כרזון כלומר השתא נמי שנתכחז אין שייך להעמיד
פסול לקמן ש"ל אלא צרזון כענין שיש בו חיוז מיתה הלכך כשלא היה כחז כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף
בצל ענין צרזון צאונס אמאי ס"ד דלקרבן קאמר דפי' דמוק הוא כחז כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף
שפיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרנן כמו שעשה ק"ו^ב מכופר אקרנן וי"ל כיון דלא מפרש צהדיא לענין מה עשה ולא
עשה אונס כרזון משמע דלענין קרבן דליירי ציה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב צו אונס כרזון:

למה נאמר נעבד דההוא פשיטא דקיל מכולהו ללאו צר קטלא הוא וצעי קרא יתירא: וייש בנוגה בו. כמד מנייהו כגי דכוין
דלא מפרשי קראי צהדיא הוה אוקימנא ליה גדדמי ו"לא שייך למימר שקולים הם וישאו שניהם דהני חומרות אין שקולות ולא משכחם
שיקול אלא צריש מכלתמין^ב: רובע עשה בו אונס ברצון. וא"ת רובע צאונס היכי משכחת לה הא אין קישוי אלא לדעת^ב וי"ל כגון שנתקשה
למינו ומקפתו והניחא עושה: לא לקרבן. והשתא ה"ק נוגה לא עשה בו אונס כרזון כלומר השתא נמי שנתכחז אין שייך להעמיד
פסול לקמן ש"ל אלא צרזון כענין שיש בו חיוז מיתה הלכך כשלא היה כחז כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף
בצל ענין צרזון צאונס אמאי ס"ד דלקרבן קאמר דפי' דמוק הוא כחז כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף
שפיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרנן כמו שעשה ק"ו^ב מכופר אקרנן וי"ל כיון דלא מפרש צהדיא לענין מה עשה ולא
עשה אונס כרזון משמע דלענין קרבן דליירי ציה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב צו אונס כרזון:

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) (לעיל טו. ושי"ן).
ב) פסחים לא. גיטין לו.
כמוצת יט. פס' (קדושין
טו.). ג) (לעיל לו:).
ד) מצוות מל. תמורה
כה. (מדה מל. זמנים
פה:). ה) לעיל טו:.
ו) לקמן ע"ד: (1) תמורה
כה. (2) ירקא כ טו.
ז) לעיל טו. (3) לקמן
ע"ה. (4) (לעיל לג:).
ח) גיטין מא. (9) ירקא
כ טו. (10) תהלים קו כ.
ט) דף ג"ג. (11) יבמות גג
ע"ב.

גליון הש"ס

גמ' רבה אפר
מדרישא רשות. ענין
זה ענינון דף טו ע"ב
[יבמות דף ק"ג ע"א זמנים
דף ק"ג ע"ב]:
תוס' ד"ה ירש כ"ו ד"א
שי"ד ד"ה ירש. ענין
זמנים ד ע"ב תוס' ד"ה
שקולס:

תורה אור השלם

א) והתירו את הפאקם
אשר עשו [חשיב את
אשמו בראשו והתקיישחו
לפני עליו ונתן לאשר
אשם לו: (מנחות יו
ב) דבר אל בני ישראל
ואמרת אליהם ארם כי
יקריב מכם קרבן לך מן
הבהמה מן הבקר ומן
הצאן הקרובים את
קרבתכם: וירקא יב.

הגהות וצינונים

א) דפ"ר: הרה:
ב) כתיב"ל ל"ג "אלא"
(וכי' נכון דקיס אות י):
ג) גירסת ר"ח בע"ל דינא
(עין ספר הכותב
להרמב"ן פ"ד דכתובות
וקצויה"ט סי' א סק"ח):
ד) דפ"ר נה"ל: ה' ציל
הי"ב (כתיב"ל והפ"ר
הי"ב): ו) דפ"ר רבא:
ז) הוספת המפסדים
חבת "וכו" לכוה"ה
מיתור: ט) ציל והי"ב
(גליון) כ"כ הרש"ש,
וכי' כתיב"ל ט) נצי"ל
וכי' כתיב"ל: י) בתו'
מדויקים לישני כגון
ש"א נודע (שישי):
כ) ציל שאין הפסדו
לכוה"ה ובכתיב"ל שאין
צ"ל הפסד: ל) כתיב"
קרא וחומרא:

כופר אחד אמר רחמנא. מצינו כזה נפס
סוכה (להו) פרי אחד אמר רחמנא וכן
שנים או שלשה פירות. וכן בגמ' גיטין נטו
פריך, ותיפוק ליה משום דספר אחד אמר
רחמנא ולא שנים. ועיי' בתוס' מס' סוטה (ת
ד"ה כתבה).

חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן

מפרש בחי' הריטב"א למס' רה"ג
ד"ה ועשית) דלאו למימרא דאין רשאין
למשכנן אלא שאינן צריכין למשכנן, שה
מעושין ועומדין הן, כי היכי דתהוי לה
כפרה. אבל באור זרוע (סי' קכט) מפרש דאין
אגזברי הקדש דהם אין ממשכנין אותם.
בלחם משנה (נוק"מ פ"י ה"ד).

הקשה בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' סג)
אהא דכתב בהגהות אשר"י מס' בכ"ה
סי' ל) הטעם דאין מקבלין צדקה מן התוס'
משום דצדקה לכפרה קאתי, הא קיל היכי
חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן משום
דלכפרה קאתי, א"כ אמאי ממשכנין ה
הצדקה, ותירץ עפ"י מה שכתבו התוס' בס'
ר"ה (ו. ד"ה יקריב) הא דאין ממשכנין
קודם שעבר בכל תאחר, אבל אם עבר
תאחר ממשכנין אפי' חייבי חטאות ואשמות
ובצדקה עובר בכל תאחר מיד, הא קיש
עניים, ולכך ממשכנין.

ובהא דפרש"י דאין ממשכנין, וכן
דלכפוריה חטאיה קבעי לה לא משה לת
וכעין זה כתב הרמב"ם (מעשה"ק פ"ד ח)
הואיל והם מעוכבי כפרה אין חוששין להם
שמה יפשעו וישהו קרבנותיהן. ובמלחמה
פירש, משום דכפרה דידיה הוא ולא מי
עשוי, דמעושה ועומד הוא, כי היכי דתהוי
ליה כפרה. וכ"כ הרמב"ן מס' בכ"ב (מת' רי'
יקריב) דניחא להו דתהוי להו כפרה ומעשה
מביאין אותן. וכ"כ התוס' (שם) שהוה חיי'
שמאותו חטא יהיה לו כפרה. וכ"כ מס'
הריטב"א מס' ר"ה (ו. ד"ה ועשית) דתפוח

דהאיבעיא הוא אליבא דחכמים דס"ל דשמין
בשל ניזק, אבל למ"ד דמי מזיק, ודאי דצריך
לשלם ב' כופרים, כל אחד מחשותפין כופר
אחד, וזהו כמו שחמית שור אדם גדול ששוח
מאתים לאדם ששוח חמשים שחייב לשלם,
ולא יגרע אם יחלקו לב' גופים וחייבים לתת
דמי כופר שנים, וכן משמע מדברי הרמב"ם
(נוק"מ פ"א ה"א) שפסק ששמין דמי הנהרג,
ובשור של שני שותפין שהרג (שם פ"י ה"ה)
כתב, דכל אחד מהם משלם כופר שלם,
שהרי כל אחד מהן צריך כפרה גמורה. וכ"כ
ביד אליהו (כתבים סוף אות א) מדנפשיה,
דלמ"ד דמי מזיק לא שייך למעטו מן כופר
אחד ולא שני כופרין, דהא כיון דכל אחד
מחויב כופר נפשו, הוי רק כופר אחד. והטעם
שפסק הרמב"ם לחומרא, משום דהויא ספק
כופר נפש, ולא הוי כשאר ספק ממון דלקולא
לנתבע וכדכתב במ"מ. והרמב"ם (שם ה"ד)
פסק דממשכנין חייבי כופר, אף דבגמ' הוא
ג"כ איבעיא דלא איפשיטא, וכתב בלח"מ
משום דבכפרה אזלינן להחמיר בספיקו.

שור של שני שותפין. בתוס' מבואר דשור
של שותפים מחויב סקילה. ועיי' במנ"ח
(מצוה נא) דאמאי הוי בסקילה, אי לא קרינן
וגם בעליו יומת הו"ל כמו שור של טריפה
דפטור, וכתב לחלק, דבשור של אדם טריפה
שפיר לא קרינן וגם בעליו יומת, דהיינו אם
הבעלים היו עושים מעשה זה של השור,
דהיינו שהבעלים הרגו, פטורים כיון שהם
טריפה, עיי"ש.

וע"ע במנ"ח (שם) שנסתפק, אם אחד מן
השותפין הוא טריפה אם השור נהרג, כיון
דאחד מן הבעלים לא היה נהרג, וזה גזירת
הכתוב דאם אינו נהרג גם השור אינו נהרג
[עיי' סנהדרין עח. כל היכא דלא קרינן וגם בעליו
יומת לא קרינן השור יסקל], ואפשר דאזלינן בתר
דידיה ואינו נהרג, או דלמא אזלינן בתר
הבעלים שאינו טריפה ונהרג.

לערוק לאגם, דהא קרים ב"ד ותפסוהו. ותירץ דדוקא כשהניחו השואל בביתו, לא היה לו שהות להעריקו, דהלכו ב"ד מיד לתפסו, אבל אם היה מחזירו למשאל בצנעה, היה יכול המשאל להעריקו קודם שיבינו ב"ד שהשור שם.

הוה מעריקנא ליה לאגמא. הקשו בתוס' מה טענה היא זו, א"כ היה עושה שלא כדין וכו', וכתבו שר"ל מתוך דברים אלו שהייתי עושה, היה ניזק מתפטר עמי בדבר מועט, והיה מוחל לי, ונמצא שהפסדתי כל היתירות. ובשו"ת תרומת הדשן (סי' שו) רוצה להוכיח מדברי התוס', דשרי לבקש טעדיקי ועקלקלות כדי שיכריח חבירו שיתפטר עמו וימחול לו על ממונו שהיה שלו מן הדין, ולבסוף מסיק להוכיח דלא למיעבד הכי, ומפרש דכוונת התוס' דכך רוצה לומר, מתוך דברים שהייתי עושה, כלומר מתוך שהניזק יודע שבידי לעשות דברים הללו מתפחד מזה כי לא יחזקני כשר, וידאג אולי אעשה דברים הללו אע"פ שאסור לעשות כן, וע"י כן ימחול לי מעצמו ועשה עמי פשרה, וכוה הפסדתי בשביל שהוא מועד. וע"י ביש"ש (סי' יח) שדחה דבריו, ומחלק שם בין יש עליו תרעומות או לא. ובישועות יעקב (סי' יב) מחלק, דאם מבקש הנתבע תואנה בידיים כדי לפשר אסור, משא"כ בגמ' כאן דהוי מעריקנא לאגמא, דזה הוי רק שב ואל תעשה שלא לשמור שור שעבודו של חבירו כדי לפשר, דזה לכו"ע שרי. וע"י מש"כ בתומים (סי' יב סק"ה). וע"ע בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קסג). ובשו"ע (חומ"מ שם סי' פסק דאסור לבקש להשמט כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה, וע"ש בביאור הגר"א, דאפילו על האמת אסור.

כגון דאקדים ביה דינא ותפסיה. מפרש בחי' הראב"ד, ואע"פ שנמצא מועד ומן העליה הן משלמין, קדמו ב"ד ותפסיה, אמרו שמא לא נמצא להם נכסים אחרים. ובתורת

שאין צריכין למשכנן, שהרי מעושין ועומדין הן, כי היכי דתהוי להו כפרה.

שאלו בחזקת תם. פי' כיון שאין השור בחזקת שהוא נגחן הרי הוא בחזקת תם, א"נ דכל שור כשנולד הרי אין הוא נוגח, וא"כ יש לו חזקה דמעיקרא שאינו נוגח.

דף מ: אם תם הוה מודינא ומפטרניא. פרש"י דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור. ובתוס' פירשו דהפירכא הוא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. ופי' בחי' הרשב"א. וע"י בחי' הראב"ד לעיל (ד"ה אמר מר) דאי קדים ומודה בבי דינא נמי לא מיפטר, דמחמת בעיתותא דעדים הוא תקא מודה. וכ"כ בחי' הרשב"א (לג. ד"ה הקישו) בשמו, ע"ש.

א"ת תם הוא הוה מעריקנא ליה לאגמא. כתב הרמב"ן במלחמות (יו: מדפי הרי"ף) ושמע דאליבא דר' ישמעאל קאמר, וה"ק א"ת תם הוא הוה מעריקנא ליה לאגמא, והייתי חנו במתנה למי שהייתי רוצה, או הייתי חדש בו בכל יום ומבריתו, ואני פטור, אבל ל"ע דאמר שותפי נינהו אין טענה זו כלום, האין יגזול לחבירו שורו, וא"ת לוקמה סי' לא קשיא משום דקתני סיפא בעלים משלמים, ואי ר"ע הוה ליה למתני משתלם חזי נזק מגופו, ועוד דלכו"ע בעי לתרוצי. וס"י הרשב"א נמי מפרש דפריך אליבא דר"י אמר [לעיל לג.] יושם השור ובעל חוב הוא, אבל ל"ע דאמר שותפין נינהו, אי מעריק ליה חייב, וע"ש שתמה למה לא אמר כאן ונחא לר"ע דאמר שותפי נינהו, אלא לר"י שיי איכא למימר, כמו דאמר באידך. וכן בשמ"ק כתב בשם הרא"ה, מסתברא וקשיין לר"י, דאילו לר"ע, כיון דשותפי נינהו, הרי זה כגונב שור וכה"ג ודאי לא הוי עשה ולא מידי.

הוה מעריקנא ליה לאגמא. הקשה בשטמ"ק בשם תלמיד הר"פ, והא ליכא שהות

מקרה שהורכבו לגבות מעות ללורך עניים כגון מלבושים או שבאו שם עניים הרבה [ג] דומיא לשבויים וזהא הוא דלמך דמנה שהגבו לשמם לא ישנה ליתנו לעניים אחרים. [מ] אבל בני העיר שעשו קופה צתתם לעמיהם עשאוהו. ולשנותן לכל מה שירצו ולכשיצטרכו מעות לעניים עירם יגבו פעם אחרת. וכן משמע לישראל לכל מה שירצו. דאי לאשמועי' ללורך עניים דוקא יכולין לשנותה כיון דאשמועי' כבר דיכולין לשנות תמחוי שהוא לעניי עולם ליתן לעניי העיר וקופה שהיא לעניי העיר ליתנו לעניי עולם ואין בו משום גזל שנותן מה שנגבה לעני זה לעני אחר כ"ש מה שנגבה לאותן עניים שיכול לשנותן ממעשה למעשה. וגרסינן בירושלמי דשקלים מותר לעניים מותר שבויים לשבויים ואין ממחין צידן על כן נראה דברי כלומר אם ראו שיש לורך בדבר וצאו לשנות אין ממחין צידן על כן נראה דברי ר"ת:

ל' אמר מר אין עושין שררה על הצבור פחות משנים מה"מ א"ר נחמן בר נתן דלמך קרא והם יקחו את ההוצא שררה הוא דלא עבדינן הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי תינא דל"ר תינא מעשה ומינה רבי שני אחין לקופה מאי שררותא דל"ר נחמן אמר רבה בר אבא עבדינן על הצדקה ואפילו בע"ש איני והכמיזי ופקמיזי על כל לוחאי ואמר רב יתחק בר שמואל בר מרתא אלו גבאי דקדק לא קשיא הא דלמך דהא דלא אמרי [ג] כי הא דרבה אכפיה לרב נתן בר אמי ואפיך מיניה ד' מאה וזו לנדקא. מ"ר גבאי דקדק [ג] אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק אבל זה פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין:

ל"א בוצא מעות בשוק לא יתנס לחוך כיסו אלא יתנס לחוך ארנקי של דקדק ולכשיגיע לבימו יטלם כיוצא בו היה נושה בחצירו מנה ופרעו בשוק לא יתנס לחוך כיסו אלא יתנס לחוך ארנקי של דקדק ולכשיגיע לבימו יטלם. מ"ר גבאי דקדק שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעמלן כיוצא בו גבאי ממחוי בזמן שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעמלן. מ"ר מעות של דקדק אין מונין אותם שנים שנים אלא אחד אחד אמר אבי מריש לא הוה יתיב מר אצפי דבי כנישתא [ע] שנקנו מן הקופה * כיון ששמע להא דתניא ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו הוה יתיב:

ל"ב אמר אבי מריש הוה עביד מר תרי כיסי. חד לעניי מתא וחד לעניי עולם כיון דשמעה להא דלמך * שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד [דף ט ע"א] ואתני איהו נמי עביד חד ומתני. א"ר אשי אגא אתנאי נמי לא כריכא דכל דלחא אדעתא ידידי אתו מאי דבעינא עבידנא ביה:

ל"ג הנהו טבחי דאתנו צהדי הדדי כל דעביד ציומא דחצריה ליקרעיה למשכיה. אול חד מינייהו עביד ציומא דחצריה קרעוה למשכיה. אתא לקמיה

הגהות ה"ב א שנקנו מן הקופה כבי מדרשא כיון ששמעו: ב דאמר ליה שמואל לרב תחליפא: ג זכר לדבר שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים (ו):

פ"פולא הריפתא

שכתב שקראתו כאשר הוא צפתה וזוא ג"כ יוצא לשלישי שכן הוא הביטוי שהפעיל אלא שכל מעשה שכתבו הוא שם ואינו פעל לכן משנין הקריאה ע"כ והוכרחו לדרוש כן כדי שלא יהיה הפסוק כפל לשון דבסיפיה כתיב ועצדת הדקדק השקט וצטת עד עולם ודרשו דמעשה גדול לפי שזו כתיב שלום ואין לך כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום כדתנן בצוף עוקאים. אבל השקט וצטת אף על פי שענינם גם כן מענין שלום יש הפרש ביניהם ומשום כך צא הלשון כפל השקט וצטת לומר שאם יהיה השקט אבל יקרה מקרה לצא חרב של שלום וכיוצא בזה פה אין ירך לצבו ויירא לנפשו לכן אמר וצטת שיהא צטות כי לא יאונה לו כל און אף כי יעצור חרב או יקרה שאר המרגשות של רעה צטות אבל שלום הוא מחזיק כל הצרכות שאפילו שום חרב או רעה לא יעלה ולא יצא כלל: [ק] ה"ג וקבלינהו שבע ר' אבי ואיקפד אומר אית איה ביבוש קצירה תשרבנה ורבא דעבד משום ש"ום מ"כבות הוא דעבד ור' אמי פבר אי מושו: [ר] כאן כתב ה"ר"ה הא דבפרק (זה בורה) אבולי דבר אחר בו. אע"פ שגם במקומו

אפילו לדבר הרשות אבל ה"ר"ף ס"ל כה"ר הלוי וזה פשוט: [ג] דומיא דשבויים. שצאים נמקרה: [ג] אב"ב בני העיר שעשו קופה בפתח. וה"ה תמחוי וכן הוא בזה"ל בטור י"ד סימן רנ"ו: [ג] בי הא דרבה אכפיהיה בו. עם אחד שהיה עמו שאין עושין שררה על הצבור פחות משנים ולא חשבי על משום כבוד של רבא כך כתבו המוספות: [ג] אינם רשאין לפרוש זה מזה בשוק. במקום שהרבים מנרס שם ולכן יוצא עמנו מתחדש דשכיתא בין המון העם אבל ודאי דאין מהמנין ליה דלעיל ר' מינה שני אחים והיינו דפי' רש"י דצבור הא הימוני בו' להיות וצור ולומר שיהא המעות תחת ידו לצדו אבל לגבות בשוק כריך שיוצא עמנו מהשדה של המון עס: [ע] שנקנו מן הקופה. כך פירש רש"י וכדמסק רבינו לעיל דנראה דכדרי ר"ת: [פ] ואע"ג שאין ראייה ד'דר. דלמלא אינהו היו נדיקים גמורים וכ"כ התוס' ואין נראה מה שפירש רש"י דאגבאי דקדק לחוד קאי: [צ] גרדא הפעשה יותר מן העושה. רגילים לקרות מעשה בשוא ופתח וראיתי בספר ערוגות הבשם צבטוני מפעל הדגוש

קיצור פסקי הרא"ש

צעלי מעליו אינו יכול לשנותן לדבר הרשות אפילו ללוות ולפרוע אבל לדבר מזהו יכול לשנות אם הקדישו ישראל אפילו לא נשכח שם צעלי מעליו ואם הקדישו עובד כוכבים אפילו לדבר מזהו לא ישנה וצעלים צעמם שהקדישו עד שלא יצא מתחת ידם מותרין ללוות אפילו לדבר הרשות ולפרוע וכל שכן לשנות לדבר מזהו והא דבני העיר יכולין לשנות דוקא קופה שהוא * משכנין על הצדקה אפילו בע"ש וה"מ בעשירי. גבאי דקדק אינן רשאין לפרוש זה מזה * גדול העיר הממונה על הצדקה יכול לחלקה לפי דעתו: * א"ר און שותף יכול לזקוף את חצירו שחלוק עמו בתנאי עד שצדק ב' ד' אמות על חרבע רובע הקן לו נותנין לו מהו לשכור ואם הוא מחור על הפתחים אין נותנין לו כל כך מקופה אלא דבר מועט: * א"ר ה"ה דקדק מזה גדולה עד מאד ושקולה כנגד כל המזות ואל יפחות אדם משלישית השקל לשנה ועוד לתת קודם התפלה. אין מקבלין דקדק מן העובדי כוכבים אם לא שאי אפשר שלא לקבלה ואפילו קבל אותה אין מתחלקין לעניי ישראל אלא לעניי עובדי כוכבים. [ג] אול דקדק של עובדי כוכבים צברהסיא ואיפשר ליה לאתנויי צנעטא [ע] פסול לעדות: * א"ר און שותף יכול לזקוף את חצירו שחלוק עמו בתנאי עד שצדק ב' ד' אמות על חרבע אמות לתשמישו ועוד ד' על ד' לפני פתחו ומינהו אי שם לו ב' פתחים [ג] אינו יכול לומר לא חלוק עד שיגיע לכל פתח ד' אמות. ולא את השדה עד שיגיע ע' קבין ליה וכו' קבין לזה ולא הגנה עד שיהא צה חצי קב לזה וכן ואלו ערקלין ומורן ושוברן וטלית ומרתן וצית הצד עד שיהא צהס כדי לזה וכדי לזה וה"מ בשאין חלק כל אחד ואחד מוצר אבל אם כל אחד ואחד מכיר חלקו ואין לו רשות להשתמש בשל חצירו אפילו צפתה מזה חולקין ואם שניהם רוצים חולקין [לעולם ואפילו צבל שהוא משא"כ כנחצי הקודש שאין חולקים אפילו שניהם רוצים]:

קובץ מפרשים

תאחר ללא כפירוש רש"י, אבל לפירוש רש"י תמוה מאוד, ונרין לי עיין גדול מאוד ועל תשובתו אני מצפה. עכ"ל.

ביאור סוגיא דמסכת ר"ה

וזה אשר השבתי לו, לדעתי אין כאן קושיא, דהכי פירושה, דלריכי תרי קראי נדבדה חד דאפריש ולא הקריב וחד דאמר ולא אפריש, כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת כשאפרישנו לא אתחייב באחריותו וזה הוה נדבה, ונריכי תרי קראי חד לדאפריש ולא הקריב אף שהוא נדבה ואינו חייב באחריותו אם נאצד מ"מ אם הוא בעין צרשותו ולא מקריב עובר כל תאחר, אבל אם אמר הרי עלי עולה על מנת שאין אני חייב באחריותו כשאפרישנו איתא אפילו עדיין לא הפריש לא יעבור צבל תאחר, דדיבורא לאו כלום, קמ"ל דעובר, ואי אשמועינן אמר ולא אפריש משום דלא קיים דיבוריה, אבל הפריש ולא הקריב כל היכא דאיתיה צי גזא דרחמנא איתיה נריכי. פשוט מסוגיא זו היכא דאמר הרי זו עולה דצהמה עומדת לפניו ונאצדה שאינו חייב באחריותו, כיון דקיים לדיבורא ואינו חייב באחריותו למה יהיה עובר צבל תאחר.

בגדבה ליכא חשש שיתרשל ויאחר

ולפי זה ניחא פירש"י בנדרים, דהתם צפולוגמא דרצי יהודה ורצי מאיר אין חשש איסור נדר שיעבור צבל תאחר,

דמאי תיתי יעבור, דאחזוקי אינשי צרשיעי צמידי דלית ציה חסרון כיס לא מחזקינן, וזולאי כשהפריש שלא יעבור, אלא דחשש דילמא יאצד לאחר שיפרישנו והוא חייב באחריותו ויתרשל ולא יצא מפני חסרון ממונו י, אבל אם אמר צלשון נדבה הרי זו דכצר קיים לדיבוריה מהי תיתי לומר שלא יצא ויעבור על כל תאחר, ואפילו אם יאצד כיון שאינו חייב באחריותו אינו עובר על כל תאחר, דעשה את המוטל עליו, וכל היכא דאיתיה צי גזא דרחמנא איתא. וזה כוונת רש"י בנדרים דף ט' ע"ב, דילמא אחי לידי תקלה, דאם אמר צלשון נדר הרי עלי קרצן אחי לידי תקלה דעבר משום כל תאחר, רטונו לומר דחשש הוא דאם יאצד ויתרשל מלהציא מפני חסרון כיס, אבל נדבה כו' אבל כל תאחר לא דכל היכא דאיתיה צי גזא דרחמנא איתיה, רטונו לומר אם אמר הרי זו הרי קיים לדיבוריה ונאצדה שצב אינו עובר על כל תאחר, דכל היכא דאיתיה צי גזא דרחמנא איתיה י, כן נראה לי ברור ונכון י.

במעם שאין מקבלין צדקה מן הגוים

ואגב חודיע לך מה שיצבתי צס"ד צמה שנתקשה לי לפי

הגהות אשר"י (ריש) פרק השותפים (צ"ב פ"א ס"י לו)

דמפרש הא דאין מקבלין צדקה מן הגוים (ס"י סנהדרין ס"ו) ולא

סמכינן אקרא ד'איש איש' (ויקרא צ"י) דמקבלין נדרים ונדבות

ביאורים והערות

גזא דרחמנא איתא ואף שלא הקריבה מ"מ ברשותה דרחמנא היא, ודווקא כשמאחר במזיד עובר. ומה שאמרו במגילה דשוין לענין ב"ת היינו במזיד, אבל בנדרים דאיירי כשאמר 'כנדבת כשרים' לא חיישינן שיפגע במזיד לעבור בב"ת, ולכן פירש רש"י דחיישינן שמא ימעול בגיזה ועבודה, דמעילה אף בשוגג עובר. ומדויק גם לשון הר"ן שכתב: דלמא 'פגע' ומאחר להביא יותר משלש רגלים, דאינו עובר אלא אם פגע באיחורו. ובתשובה נוספת כתב השבות יעקב (ח"א ס"י נג) לבאר מה הוקשה לו על דברי רבינו, דלדבריו דבגדבה ליכא ב"ת דווקא בנאבדה, א"כ אין הטעם משום כל היכא דאיתא כו', וברש"י מבואר דהטעם הוא דכל היכא דאיתא וכו'. וכן הקשו על רבינו בערוך לנו (ר"ה ס"ו) ובישמח משה (שם). ואף רבינו כתב עוד תשובה בענין (ח"ב ס"י קפח) ודחה דברי הש"י דכן מבואר בדברי הגמ' בר"ה שהקשו דלא מצית אמרת אמר ולא אפריש דהא נדבה כתיבא, ותירצו דאיירי באומר הרי עלי עולה ע"מ שאיני חייב באחריותה. וע"ז קאי קרא ד'מוצא שפתך תשמור', ולא ד'לא תאחר' קאי בין על נדר ובין על נדבה דהפריש ולא הקריב. הרי שנדבה שהקריב איירי דווקא באמר הרי עלי ולא קיבל אחריות, ונפק"מ לנאבדה דמאחר שלא קיבל אחריות שוב אינו חייב בהבאתה, דאל"כ אלא איירי בלא נאבדה, מאי נפק"מ אם קיבל אחריות או לא. ועל מה שתמה הש"י למאי אצטרך רש"י טעמא דכל היכא דאיתא וכו', כתב רבינו דכונת רש"י דהכשרים כשנודבים אם מפרישים מיד אין להם שום חשש, כיון דאינו חייב באחריות אם יאבד אינו בא לב"ת משום כל היכא דאיתא כבי גזא דרחמנא איתא. וסיים רבינו יאף שהלשון קצת דחוק ברש"י מ"מ דחקינן ומוקמינן אנפשינן דלא נשויה לרש"י טועה ח"ו. והדברים מבוארים יותר בחתם סופר ובמרומי שדה דמאחר שאסור לעבור בבהמה זו, והוא אוכל ואינו עושה למה יאחר נדרו, והיינו בי גזא דרחמנא דאף שהבהמה בחצירו של המקדיש אך אינה בשליטתו והיא כמו שמונחת בי רחמנא. ועל פירושו של הש"י תמה רבינו מנא ליה לעשות פירוד בין הדבקים

ה. הרבה אחרונים נתחבטו בקושיא זו, עיין קרן אורה שלא מצא ישוב, ובהגהות מהר"ב רנשבורג ומהרי"ץ חיות שציינו לדברי רבינו ולשו"ת שבות יעקב (ח"ב ס"י א), ושם הוסיף להקשות ממה שאמרו במגילה (ה) אין בין נדרים לנדבות אלא כו', ובגמ', הא לענין בל תאחר זה וזה שוין. ובהמשך הובאו עוד אחרונים שעסקו בסוגיא זו. ו. פ"י, אף דאמר הרי זו, שם נדבה עליה, כיון שאינו חייב באחריותו. ז. כן מבואר בסוגיא דגמ' שם, דאיירינן באומר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה. ועיין להלן בהערה שרבינו דיין לשון הגמ' דדווקא היא. ח. דין זה למדו מקרא ד'אם נדר או נדבה', שאף בגדבה עובר בכל תאחר, והיינו כשהפריש ועדיין הבהמה לפניו ולא הקריבה. אבל אם נאבדה מנתה אינו עובר דהא אין חיוב עליו להקריב. ורבינו מבאר דאיכא ב' אופנים להתחייב כל תאחר בנדבה, א. כשעדיין לא הפריש, ב. כשהפריש ולא נאבדה. ט. פ"י, אף שעובר בכל תאחר, מ"מ אינו חייב באחריותו. י. פ"י, דמסתמא יקריבנו מיד ועכ"פ קודם המועד, דהא אין לו הנאה מהבהמה לאחר שהפרישה לקרבן. יא. באופן זה, בגדר שמוטל עליו החיוב להפריש ולהקריב, עובר, ובגדבה שנפטר לגמרי מחיובו אינו עובר. ולהלן בהערה הובאו מה ששקיל וטרי רבינו בענין זה עם בעל השבות יעקב, ומתוך דבריו מבואר שאף הר"ן לא פליג על חידוש זה, אלא דס"ל דאיכא למיחש שמא יתרשל וימנע מלהקריב אף אם הבהמה לא נאבדה. יב. בדברי רבינו כתבו גם בבית ישראל (להמגיד מאוניין), תפארת ישראל (כפי' למשנה, יבן אות י), חתם סופר ובמרומי שדה [ראה להלן בהערה מה שהוסיפו לבאר], שלמי נדרים בשם זרע יצחק, שפת אמת (ר"ה ס"ו) ועיי"ש מה שהעיר על דברי רבינו. ועיין בערוך לנו (ר"ה ס"ו) ובצאן קדשים (הכ"ס ב:) ובישמח משה (פ"י ויצא ד"ה באופן אחר) שכתבו תירוצים אחרים לקושיא זו. יג. בשו"ת שבות יעקב (שם) כתב שדברי רבינו אינם ברורים ונכונים כלל והקושיא במקומה עומדת. ולכן תירץ דבגדבה אינו עובר בב"ת רק אם איתר במזיד, אבל לא בשוגג, משום שבגדבה כל היכא דאיתא בי

מן הגוים (מיר סג.) ט', משום דנדרים ונדבות לא קאחי לכפרה, אצל נדקה לכפרה אחי טו ולכך אין מקבלין. ולפוס ריהטא יקשה על דבריו דהא קיימא לן (ערכין סג.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן משום דלכפרה אחי, אם כן אמאי ממשכנין על הנדקה טו. וניחא לי לומר דכתבו התוס' בראש

השנה דף ו' (ט"ו) ד"ה יקריב אותו, לחייבי חטאות דאין ממשכנין מיירי קודם שעבר צלל תאחר אצל אם עבר צלל תאחר ממשכנין אפילו חייבי חטאות ואשמות. ונדקה עובר צלל תאחר מיד משום דהא קיימי עניים (גמ' סז) ולכך ממשכנין, וק"ל ז':

שאלה ק

קמנה שפסקה על עצמה נדוניה ואין לה

כתב הטור אנה"ע סי' נ"ג, וכתב הרמז"ס (אישות פכ"ג סט"ו)

נד"א נגדולה, אצל צקטנה שפסקה על עצמה כופין אותה ליתן גט א'. וכתב הבית יוסף (ד"ה וכתב) דאיתא שם (כמונות קט).

ביאורים והערות

ולחלק דבגדר עובר בב"ת אפילו בשוגג ובנדבה דווקא במזיד, ועוד דסתמא דש"ס במגילה מבואר שליכא לחלק בין נדר לנדבה בדין ב"ת, ומה שהוכיח הש"י מדברי הר"ן שכתב 'אם פשע' ודייק דהיינו כשמעכב במזיד, כתב רבינו דחלילה לחשוד שעלה כן בדעת הר"ן דהא איירי הכא כשאומר כנדרי כשרים וחלילה לפרש שהם מאחרים קרבנותיהם במזיד, אלא הר"ן נקט פשיעה כמו גבי שומרים שאינו משמר כראוי הוי פשיעה ור"ל שמא יפשע ויתרשל מלהביא קרבן אחר. ועיין בש"י שיישב קושית רבינו מסוגיא דמגילה דהשוו דין נדר לנדבה לענין ב"ת ולא הזכירו שמחולקים כשמאחר בשוגג, ותירץ דלא הוזקקו לחלק כיון שדין זה תלוי במה שאמרו שנדר חייב באחריותו משא"כ בנדבה, ומטעם זה חלוקים הם גם לענין מאחר בשוגג. ונלכאורה כונתו דבזה מתיישב אף מה שתמה רבינו מנ"ל חילוק זה, דלדבריו דין זה תלוי במה שאמרו נדר מחייב באחריות ואינו נחשב כמונח בי גזא דרחמנא לכן אף כשמאחר בשוגג עובר, משא"כ נדבה שאינו חייב באחריותה ונחשבת כמונחת בי גזא דרחמנא מש"ה כשמאחר בשוגג אינו עובר ורק כשעושה כן במזיד. עוד י"ל דתנא בא ללמדנו מה בין נדר לנדבה בין בשוגג ובין במזיד, ולכן לא הזכיר דין כל תאחר כיון שבמזיד שניהם שרים, ואף שבשוגג איכא חילוק, וכי תנא כי רוכלא ליתני. יד. רוב המפרשים כתבו הטעם ע"פ מה שאמרו בסנהדרין (כ"ג): אוכלי דבר אחר פסולין לעדות, ופירש רש"י מקבלי צדקה מן הנכרים והוי חילול השם מחמת מומן הוה ליה כרשע דחמס. וברמב"ם (עדות פ"א ה"ה) כתב הטעם שפסולין מאחר שהם מבוין עצמם בפרהסיא, כמו האוכלין בשוק. ועי"ש בתוס' (ד"ה אוכלין) דליכא לפרש אוכלי דבר אחר דהיינו אוכלי חזיר. טו. בגמ' (ב"ב יג.) אמרו: כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם. טז. כן אמרו בגמ' (קידושין עו. ב"ב כ:): ממשכנין על הצדקה. וכך פסקו הרמב"ם (מתנות עניים פ"ז ה"י) והשו"ע (ויד"ס סי' רמח ס"ב). וכדבריו כאן כתב רבינו גם בספרו כתנות אור (סוף פ"י וקרא). החיד"א בספרו פתח עינים (ב"ב סז) הביאו, וכתב שרבותינו שבאשכנז תמהו על קושית רבינו, דלא אמרו שהצדקה מכפרת אלא על אומות העולם אבל על ישראל י"ל דאינה מכפרת ולכן ממשכנין, והחיד"א הוכיח מכמה מאמרי חז"ל כדעת רבינו שהצדקה מכפרת גם על ישראל. יז. החיד"א (סז) כתב ליישב קושית רבינו ע"פ מש"כ המאירי (ב"ב מ), מי שנתחייב בכופר אע"פ שהוא בא לכפרה, הואיל ואין זה הולך למזבח ולא לבדק הבית אלא שהוא מומן חברו, קל הדבר בעיניו וממשכנין אותם. ולפי"ז י"ל דה"ה צדקה שהיא לעני ולא למזבח ולא לבדק הבית, ממשכנין אף שיש בה כפרה. עוד כתב ליישב ע"פ התוס' (כריתות יב. ד"ה או, ובקיצור ביבמות פז. ד"ה רב) שאף בחטאות ואשמות ממשכנין כשאומר לא ניחא ליה בכפרה דהוא סבור להיות פטור. ולפי"ז י"ל דמה שאמרו בצדקה ממשכנין, היינו באמיד ואינו רוצה ליתן כפי השיעור שקבעו לו. עיי"ש שהוכיח דאיירי באופן זה דווקא, ולפי"ז תמה על תירושו של רבינו דלדבריו שמשכנין משום שעובר על ב"ת, נמצא שאין זה אלא כשנדר בפיו לתת צדקה, אבל אם לא נדר אלא שמונע

עצמו מלתת צדקה, אין ממשכנין דהא באופן זה אינו עובר בב"ת, וקשה דלפי המבואר שיעקר דין ממשכנין בצדקה נאמר במי שאינו נותן צדקה או שאינו נותן כפי שיעור הראוי לו ולא במי שנדר ליתן. אבל כדברי רבינו מפורש בריטב"א (ד"ה ו.) דכייפינן על הצדקה מפני שחייב עצמו ונכסיו לגבוה או לעניים, וכשם שכופין אותו לפרוע מה שחייב להדיוט שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. הרי שפירש דממשכנין דווקא כשהוציא בפיו ליתן צדקה, ולא כשאינו רוצה ליתן. [וכ"כ הריטב"א בכתובות (טז): וסותר למש"כ איהו גופיה בב"ב (ט:), כל היכא דאמיד ממשכנין ואפילו לא נדר בנדר בפיו אם ראו שיכולן. ובמק"א כתב החיד"א (רוח חיים דרוש ד) דבצדקה ממשכנין אף שיש בה כפרה משום תקנת עניים שרעבים ללחם ועל פי רוב חסר ממון לתת להם, משא"כ מזבח שיש רוב בני"א המקריבים נדרים ונדבות, לכן אין ממשכנין במקום כפרה. עוד כתב דשאני חטאות שבאות על חטא ידוע ומש"ה אין ממשכנין שהרי ידוע שחטא ורוצה בכפרתו, אבל צדקה שאין זה כפרה על חטא מסוים וידוע, לכן אינו שם על לב לעשות צדקה שיתכפרו חטאיו. ותנא דמסייע ליה בחידושו זה, דכתב בשלטי הגבורים (ב"ב יג.) דמי שעבר עבירה ושאל כפרה על העבירה והזקק לתת מעות לעניים או להקדש בעד כפרת נפשו, אין ממשכנין עליו לתת בעל כרחו, דודאי חמיר עלויה וכיון דלכפוריה חטאיה קבעי ליה לא משהי ליה דהא כפרה זו במקום חטאת ואשם מקיימת. הרי שדווקא בכפרה כללית אמרו ממשכנין על הצדקה, אבל כשצריך ליתן צדקה לכפר על עבירה מסוימת שנודעה אליו, אין ממשכנין.

א. בכתובות (קח): איתא במשנה הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל [ופי' רש"י לשון ביון ואומר נואש, וכאומר טול טיט שעל רגלי, ל"א תלה אותי על עץ שאין לי מה ליתן] תשב עד שתלבין ראשה ויכול לעגנה עד שיתן מה שפסק ואין חייב לכונסה או לגרשה]. אדמון אומר [יכולה היא לומר] אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שתלבין ראשי, עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. ובגמרא שם (קט) מתני' דלא כי האי תנא, דתניא, אמר רבי יוסי ברבי יהודה לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל, שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות, על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה, שחכמים אומרים תשב עד שתלבין ראשה, אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי, ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות, או כנוס או פטור. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. ומוסיפה הגמרא ברייתא, 'תנא כמה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה כופין, ומקשים כופין למאן, אילימא לאב איפכא מיבעי ליה. אלא אמר רבא כופין לבעל ליתן גט. ולא ביארה הגמרא על מה קאי הברייתא שחילקה בין גדולה לקטנה, אי קאי אמתני' או אברייתא. וממשיכה הגמרא, אמר ר' יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו, א"ל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא

בבא קמא דף מ

באר הגוהה קה :

הלכות ספה סימן תרל"ב

(ז) ויקדש בספה כדי שיאמר זמן על הספה (תורת הדשן סימן צה): ו. (ז) היתה אוכל בספה וירדו גשמים והלף לביתו ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

שערי תשובה

בבא קמא דף מ' ויקדש בספה בלא ברכה וירדו גשמים ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

בביתו, רק טוף האכילה יאכל בבית בספה בלא ברכה וירדו גשמים ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

באר היטב

בביתו, רק טוף האכילה יאכל בבית בספה בלא ברכה וירדו גשמים ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

באר הלכה

ז' ויקדש בספה כדי שיאמר זמן על הספה (תורת הדשן סימן צה): ו. (ז) היתה אוכל בספה וירדו גשמים והלף לביתו ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

ז' ויקדש בספה כדי שיאמר זמן על הספה (תורת הדשן סימן צה): ו. (ז) היתה אוכל בספה וירדו גשמים והלף לביתו ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

משנה ברורה

ז' ויקדש בספה כדי שיאמר זמן על הספה (תורת הדשן סימן צה): ו. (ז) היתה אוכל בספה וירדו גשמים והלף לביתו ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

ז' ויקדש בספה כדי שיאמר זמן על הספה (תורת הדשן סימן צה): ו. (ז) היתה אוכל בספה וירדו גשמים והלף לביתו ופסקו הגשמים, אין מחיבין אותו לחזור לספה (ח) עד שיגמר סעודתו: ז. (ט) היתה ישן וירדו גשמים בליילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, (מ) אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותה הלילה, אלא (מב) ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

שער הדין

כשיטת התוספות דמצטער פטור אף בליילה הראשון, ומה שכתב שם דאסור לישן וכו' הינו, באינו מצטער, וצריך עיון: עא. אלהי רבה ונרדו החיים ותי אדם וכס"ו. ואף דבמגן אברהם העתיק דמדינא אין צריך כלל לבלי שני לאכל בספה פשמצטער, דסמכין בו על איך פוסקים דפטרי מצטער אף לבלי ראשון ודבריו תרומת הדשן, לא נאיתי לסתם כן לדינא, אחד דהאליה רבה הביא שמהרא"י חזר בו למעשה מזה הפסק, וגם נאיתי יוסף הכיבי בשם תשובת רדב"ז דסבירא לה דלילה שניה שנה בענין זה ללילה ראשונה: עב. דרך החיים ותי אדם: עג. ומי שאין רוצה להחמיר בזה אין לדרוק עליו, דהש"ו הביא בשם תרומת הדשן דבלי שני אין צריך להמתין רק עד זמן אכילה, עין שם: א. עד. ריטב"א ור"ן והובא בחיי אדם: עה. אלהי רבה ונרדו החיים: ז. עו. ואפלו אם שכב בכגרי, גם כן יש לומר דאין צריך לעמוד ולילך לספה ופרי מגדים. אכן במחצית השקל מסתפק בזה, דאפשר דהקמה לחוד לא חשיב טרחא, עין שם, וכן בכבורי יעקב מפקפק בזה: עז. כתב בפרי מגדים, כשפשט כגדיו יש לומר דאף שלא שכב עדין, טח ללבש ולילך לספה, ובכבורי יעקב מסתפק גם בזה, עין שם: עח. אבל באמצע סעודתו אפשר שגם אם צריך לעלות על הסף צריך לפתחם, שאין בזה הפסק סעודה וטרחא כל כך כמו לעלות לספה בסעוף ו (שם): עט. פוסקים:

סו. ויותר מחצות לא ימתין, דומן אכילת סעודה ראשונה הוא לכתחלה גם כן רק עד חצות, וכנ"ל: סז. ואם מצטער בדין או בשנה על ידי המתנתו ונכפרט בשהמתין אצלו אורחים עניים ומסתמא לא אכלו כל היום והם תאכילם לאכל ומצטערים) אין לו להמתין, דממה נפשך אם מצטער חבי, בודאי יכול לאכל ויוצא בזה המצות עשה, ואם מצטער פטור, גם כן יכול לאכל ובכבורי יעקב, ואפשר עוד דלענון עניים דקמי אדם יעכבם מלאכל אסורא נמי איכא, אלהי אדם מחיבים לצאת כל הדעות ואיכא חשש דביל תאחר, עין ראש השנה דף ד: סח. ואפלו הוא אחר חצות, דכמה פוסקים סבירא להו דאף אחר חצות הוא עדין זמן אכילה בספה: סט. ואם אוכל רק כשעור בית או כביצה אינו יכול לברך לישב בספה, הודעת הפוסקים דסבירא להו דמצטער חבי בליילה הראשונה, הרי קים מתחלה המצות עשה באכילה ראשונה, ושבו עתה הדין כמו בשאר ימי סבות דאין לברך לישב בספה רק על יותר מכביצה ובכבורי יעקב. וכן פסק בסורי דרך החיים, ודלא כחיי אדם: ע. אחרונים. ובחיי אדם נאיתי שכתב דראוי להמתין כל הלילה שאם יפסקו הגשמים יאכל בספה, ואף על גב דאם מצטער ורוצה לישן פטור ממה נפשך, דאם מצטער חבי הרי כבר קים המצות עשה, ואם מצטער פטור הרי גם עתה פטור, מכל מקום אם מתחזק על עצמו שלא לישן ופסקו הגשמים ואוכל בספה מברך ומקיים מצות עשה, וכעין זה ראייתי במעשה רב, אף דהג"א אול לישתו דפסק לגמרי

תירוה: ז. מכהה גג על הסופה לטוכך בעת הגשמים.

פסקו של מרן החפץ חיים זי"ע בענין 'שלום עליכם'

כשמביא אורח בליל שב"ק

שאוכל ומפקי כולא שבוע בלחם צר ומים לחץ ועיניו צופות ומיחלות על סעודת ליל שבת שניתן לו מהגבאי פיתקא לאכול סעודת ליל שבת אצל גביר א', וכל רגע ורגע שהבע"ב שוהה מליך אל הסעודה גורם בזה צער אל העני ויוכל לנגוע לו עד דכדוכה של נפש, והוא התבונן על עני בעניו, על כן הי' יכול להעלות דין, וההערה הנפלאה הנ"ל דיש בזה איסור דאורייתא הלאו ד'בל תאחר'.

ואני נתעוררתי עי"ז להבין פשט הכתוב בתהלים (מ, י"ח) ואני עני ואביון אדני יחשב לי עזרתי ומפלטי אתה אלקי אל תאחר, הכונה בזה עפ"י מה שאנו אומרים בסליחות 'עמך ונחלתך רעבי טובך צמאי חסדך תאבי ישעך' ע"כ. הרי דאנו עם בני ישראל רעבים וצמאים ותאבים על ישועה, כי כבר כשל כח הסבל לסבול עול צרות הגלות וצער חבלי משיח, מה גם בעת הזאת אשר אני כותב ומסדר הדברים לבית הדפוס שהוא שנת תש"א את ראש בני ישראל אשר זה שנה ומחצה אשר יצאה חמה שפוכה על כל יושבי בני"י בארצות אירופא כידוע לכל. ואין צורך לספר בפרטות מה שנעשה כעת עם בני ישראל רחמנא ליצלן, כי גליונות לא יכילו להעלות כל הצרות שהגיעו אליהם

הביא הגאון מקאוונא (שליט"א) זצ"ל בספרו שו"ת דבר אברהם חייב סי' ב' בהגה וז"ל: והנני להזכיר בזה מה ששמעתי הערה נפלאה בשם הרב הגאון הצדיק מו"ה ישראל מאיר מראדין שליט"א, דהמארח עני לסעודת שבת מיד בבואו מבית הכנסת צריך למהר לסעוד, דהא קיימו עניים, ולאחר עבר ב'בל תאחר' והוא הערה יפה עכ"ל¹.

הרי דיפה כיון בהלכה זו עפ"י יסודי התורה דצריך למהר בסעודה בשביל האורח אשר קאי לפנינו, והוא רעב ללחם, שלא אכל כל היום ועיניו כלות ומצפות מתי ילך הבע"ב אל הסעודה, והבעה"ב אל יעשה שיחות ולא אפילו ב'שלום עליכם' ו'רבון העולמים' וב'חסידות', כי יפגע בלאו דאורייתא.

ואלפי אלפים גדולים וחכמים בישראל ידעו מדין זה דהיכי דקיימו עניים לאלתר עוברים ב'בל תאחר' אפילו הכי לא עמדו בחידוש מילתא הנ"ל, רק לדידיה קזכו ליה מן שמיא להעלות דין זה, יען כי הוא (החפץ חיים זי"ע) הי' הגבר אשר נתן אל לבו להכיר את כל האדם בעולמו שסובב בו, ולהיות לו להועיל שם בעולמו ונתן לבו להתבונן במצב העני האיך הוא נע ונד כל השבוע ואוכל מה

ב. א. ה. יצויין שאחרי שה'דבר אברהם' כותב על זה 'והיא הערה יפה לכאורה' כותב הוא ללמד זכות: 'אלא לפי שאין העולם נוהר בזה כ"כ מהדרנא בתר זכותא דאינה נכונה, משום דאומדנא דמוכח הוא דהמארח עני לסעודת שבת דעתו היא שבשעה שיאכל הוא יאכל גם העני עמו והרי כקבע זמן לצדקה בשעה שיאכל הוא, וא"כ כ"ז שהוא עצמו אינו אוכל עדיין לא הגיע זמן הצדקה ואין מקום לעבור בבל תאחר...'

לענין מודר הנאה, וגם נפ"מ אם אפשר להקריב קרבן שלא מדעת בעלים, וכן מבואר במהרש"א שם.

ולמש"נ הן הן הדברים, דב' סוגיות חלוקות המה בהנך ב' ענינים חלוקים שנתבאר, דבקידושין שו"ט במעשה העבודה [של העבודות המתירות] אם המה שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, והספק בזה הוא האם על הבעלים מוטלת רק חובת ההבאה בכללותה, או שמוטלת עליו גם כל עבודה ועבודה במסוים, ובזה מסיק דהכהנים שלוחי דרחמנא ניהו, דאי על כל ישראל היא מוטלת הרי ליכא מידי דאיהו לא מצי עביד וכו'. **אמנם** בנדריים שו"ט על כללות העבודה שהמה מקיימים דין הקרבן דידן, אשר זה ודאי מוטל על כל מביא קרבן, אלא דעכ"ז מספק"ל בגדר עבודת הכהונה, האם המה משועבדים למקום לעשותו בתורת משרתי המלך, ונמצא שכאשר הם מקריבין אין זה בתורת שליחות המקריב, וגם אין צריכין רשות ממנו, והיינו דאמר דנפ"מ לענין מודר הנאה, שהאיסור הוא לעשות שליחותו של מדיד, ונפ"מ גם להקריב שלא מרצונו.

והנה לדברי החת"ס ולמש"נ נפיק לן חידוש גדול לדינא, דאף דקי"ל דהני כהני שלוחי דרחמנא ניהו, ומותר להם להקריב קרבן לצורך מודר הנאה, הרי שכל זה דוקא בכהנים, אך לוי יהא אסור לו לשורר על הדוכן בקרבן ציבור אם מודר הנאה מכל ישראל, דעבודתו באה בתורת שליחות דידן, וכמש"נ מלשון הכתובים דכתיב ולעמוד לפני העדה לשרתם, [אך י"ל דשרי, דאין זה שיעבוד מסוים להמקריב אלא לכל ישראל יחד].

אך כ"ז היינו דוקא כלפי מעשה העבודה עצמו, דמהטעם הנ"ל ע"כ צ"ל דאין העבודה מוטלת על ישראל, אך הבאת הקרבן עצמה, ודאי שעיקרה מוטלת על המחויב קרבן, שהוא הוא המחויב בהקרבן, והוא המחויב באחריות דין הקרבן ושיהא קרב כהלכתו, ומעתה כאשר מביא קרבנו למקדש **והכהנים והלויים** עומדים ומקריבים ומקיימים דין קרבנו, הרי מלבד מה שעשו את גוף העבודה עצמה, הרי שקיימו את דין הקרבן אשר מוטל עליו.

הלא פשוט לפי"ז לענין עבודת הלוי, דבנידון גוף עבודת השירה עצמה, הרי בזה ודאי שאין מוטל על כל איש ישראל שמביא קרבן להיות משורר, דא"כ אף שליח לא היה מצי משווי, באופן דע"כ שעיקר עבודת השירה היא עבודת ה' שנצטוה הלוי לעשותה, אך הרי מלבד גוף העבודה עצמה הרי הלוי מקיים דין קרבנו של הבעלים, שהרי השירה מקיומי הקרבן והכשרו היא, ואשר בזה הוא דחלוקה עבודת כהונה מעבודת לוי, דציווי עבודת כהונה הוא שיעבוד הכהן בתורת משרת המלך, לא כן עבודת הלוי דלא ניתנה כשירות המלך, אלא שנתמנו להיות פועלים של ישראל לעמוד לפני העדה לשרתם לקיים דין קרבנם בהכשר.

והנה בנדריים [דף לה:] שו"ט האם כהנים שלוחי דידן ניהו או שלוחי דרחמנא, והקשו בתוס' בקידושין שם [ד"ה דאמר] ממסקנת הש"ס שם דהני כהני שלוחי דרחמנא ניהו, דאי אמרת שלוחי דידן מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד וכו', ותירצו דבקידושין מסיק דהווי נמי שלוחי דרחמנא, אך אפשר דהווי נמי שלוחי דידן, ונפ"מ

בישוב קושית הפנים מאירות זבדין נכרי אם הוא בעל הקרבן

נפ"מ א. שליחות ב. סמיכה ג. ריצוי ציין ד. בעלים מפגלין ה. מומר

שאלתי מאי שנא צדקה שאין מקבלין מעכו"ם [ב"ב ד. י:], ומ"ש נדרים ונדבות שמקבלים מהם וכו', כמו שמקבלין נדרים ונדבות כך נקבל

הגאון מקובנא בבאר יצחק [או"ח סי' א'] יישב קושית הפנים מאירות דנכרי שאני, וכמבואר בהגהות אשרי בב"ב [פ"א סי' ל"ו] וז"ל,

צדקה, ופירוש לי מו"ר אברהם הטעם, לפי שנדרים ונדבות אין באין לכפר, עכ"ר, וכיון שאינו מתכפר בו בטלה בעלותו בהקרבן ואין צריך שליחות דידיה.

והוסיף הגאון מקובנא, דהנה באמת ישראל המקריב קרבן שלמים שלו ודאי שיש לו להבעלים זכות בהקרבן, שהרי זכות אכילת בשר להבעלים שייכא, אכן גם חלק זה ליחא בנכרי, שהרי אמרו במנחות [דף עג:] דשלמי עכו"ם עולות, ונמצא דאין לו לנכרי שום זכות בקרבנו, לא אכילת בשר בשלמים [דהרי לית ליה שלמים], ולא כפרה בעולה למש"נ דאין לו לנכרי כפרה, ולכן אין בזה שום דין להקריב בשליחותו.

אלא שהקשה על דבריו ממה שצריך קרא במנחות [דף צג:] דאין סמיכה בקרבן נכרי, וקשה תיפול"ל שאין לנכרי שום בעלות בקרבנו, וממילא אינו סומך [דסמיכה תובת בעלים היא], ותירץ שכל זמן שלא שחטו עדיין יכול להשאל על נדרו, וא"כ עדיין יש לו זכות בעלות על קרבנו, אך לאחר שהתחיל לשחוט לא, לפי ששוב א"א להשאל על נדרו, כהקדש שהגיע ליד גזבר שאינו כשאלה כמבואר בנדרים [דף נט.] לענין תרומה ביד כהן, ועי' לקמן מהדובב מישרים.

ובחידושי הגאון ר' ברוך בער נדרים [סי' כ"ז] הביא בשם הגר"ח ליישב קושיא זו כנ"ל דאף שנכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל מ"מ אין להם דין בעלים, וממילא לא בעינן לשליחותא דידהו. וראיתי בספר תורת הבמה [סי' י"ד] שהביא בזה לדברי השיטמ"ק במנחות [דף סא: סק"ב] שביאר הא דאיתא שם שאין דין תנופה בקרבן נכרי, דכיון שאין העכו"ם אוכלין את הבשר לפיכך אין להם דין בעלים.

אכן בפרשת בלק [פכ"ג פ"ג] הארכתי מדברי המלאכת שלמה בתענית [דף כו.], דהנה שם איתא דבשעת הקרבת הקרבן צריך בעל הקרבן לעמוד על קרבנו, ובשביל זה תיקנו חכמים משמרות של מעמדות להיות שלוחים של ישראל לעמוד על קרבנם, ושם הובא בשם רש"י די ש דין מעמד גם בקרבן נכרי, הרי מוכרח שנכרי חבצלת השרון - ויקרא ב' / קרליבד, מרדכי בן משה [עמוד 757] {726077}

נחשב כבעל הקרבן, וזה לכאורה דלא כדעת הגר"ח והגאון מקובנא.

ביהודה יעלה [יו"ד סי' כ"ג] הק' לדעת ראבר"י בזבחים [דף מז.] ובחולין [דף לח:] דהבעלים יכולים לפגל קרבנו במחשבתו, היאך מקריבין קרבנו של נכרי, ניחוש תמיד שמא הנכרי יפגל קרבנו במחשבתו, ותירץ דהא דבעלים מפגלין הוא מדין מקריב, כדיליף לה בזבחים ובחולין שם מדכתיב בפרשת פיגול ה'מקריב' אותו לא יחשב וגו', ובעל הקרבן נקרא מקריב, וא"כ י"ל דנכרי אינו בעל הקרבן ואין הבשר שלו, ולכן אינו יכול לפגל.

ובתורת הקודש [ת"ג סי' ג'] האריך והביא שהאחרונים תירצו קושיית הפנים מאירות שנכרי אינו בעלים על קרבנו, ודחה דבוודאי נשאר בעלים על קרבנו, שהרי קרבן נכרי יש בו חילוקי דינים לענין פיגול נותר וטמא כמבואר בזבחים [דף מה.] ותמורה [דף ג.], והביא שבשו"ת ראשי בשמים [סי' פ"א.] חקר באם הקריב קרבן נכרי בשינוי בעלים אם יש בזה פסול מחשבה, או שאין דין להקריב קרבן נכרי לשם הבעלים, ואכ"מ.

הגאון מטשעבין בדובב מישרים [ת"ג סי' ל"ב ד"ה עור] תירץ, דכל מה שבעל הקרבן יכול לפגל הוא מתורת בעלים על ההקדש, א. דיכול לישאל, ב. קנייה לכפרה כמבואר בחולין [דף מא.], וזה ליחא בנכרי, שאינו יכול לישאל על שבועתו כמבואר בירושלמי נזיר [פ"ט ה"א], וגם אינו בר כפרה כמבואר בירושלמי שם, וכבר קדמו היהודה יעלה שם, ובן המחבר העיר מתמורה [דף כ:] שישראל יכול להפריש קרבן 'להתכפר' נכרי, ויש ליישב.

וי"ש להוסיף עפ"י המבואר בזבחים [דף מה:] דבקרבן נכרי ליכא ריצוי ציץ דכתיב לרצון 'להם' לפני ה' ולא לרצון לנכרים, דנכרים לאו בני הרצאה נינהו, וכן מבואר בר"ש בתו"כ [פושחא ד' פרק ה' ה"ד] דהטעם שאין נכרי סומך על קרבנו, שהרי יש דין וידוי בשעת סמיכה, ונכרים לאו בני כפרה נינהו, ונמצא דמאחר שנכרי מופקע

ונפרשת ויקרא [פ"א פ"ב], נתבאר לפי"ז הא דאיתא בחולין [דף ה.] דאין מקבלים קרבן ממומר ישראל, אך ממומר נכרי מקבלים קרבן, וקשה מניין להכשיר מין נכרי, והרי לא עדיף מין נכרי ממין ישראל, ויעוין בעונג יו"ט [סי' נ"ד בהג"ה] שהעיר בזה, ונתבאר שם דמה שאין מקבלין קרבן מן המומר הוא להיות הקרבן עולה לו לרצון, משא"כ בנכרי שאין בקרבנו ריצוי בעלים, אין שום ריעותא שיהא המין הנכרי מקריב קרבן.

ונפרשת קרח [פט"ז פ"ן] נתיישרה בזה הערת החת"ס היאך קיבלו את הקטורת מעדת קרח, הלא איתא בחולין [דף ה.] דאין מקבלין קרבנות מן המומר, וקרח ועדתו אפיקורסים היו כמבוי בירושלמי [פרק חלק], ונתבאר שם עפי"ד מרן רי"ז הלוי [פ"ב כלה"מ ה"ח] בשם הגר"ח דקיומה של מצות הקטורת היא במעשה ההקטרה גרידא, [ונמצא ששם הבעלים אינו טבוע בעצם ההקרבה עצמה], וכזה מקבלין אף מן המומר, יעו"ש.

והנראה להוסיף עפ"י הא דחולין [דף מא.] דאף למ"ד דאין אדם אוסר בע"ז דבר שאינו שלו עכ"ז יכול לאסור את קרבנו, דכיון דקני ליה לכפרה כדידיה דמי, הרי דהך בעלות שיש לו בקרבן סגי לזאת שיכול לעוברו לע"ז, והקשו על זה מהא דאיתא בבכורות [דף נג.] דאין מעשר בהמה נוהג במוקדשין, דמוקדשין אינם שלו בכדי שיתחייב במעשר בהמה, וקשה דהלא קני ליה לכפרה, ומה"ט יתחייב גם במעשר בהמה, וצ"ע.

ובקוב"ש [ח"כ ע' ע"ט] תידש דמה שאין אדם אוסר בע"ז את הקדשים מדינא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אי"ז משום שצריך בעלות לאשוויי ע"ז, אלא שחלות איסור ע"ז חל מחמת שהחפץ מיוחד במסוים לע"ז, ולזה אינו יכול ליחד חפצו של חבירו, שכן יחוד ויעוד החפץ תלוי במחשבת בעליו, ולזה אמר הש"ס דכדי ליעודו לצורך ע"ז סגי במה שהחפץ מיועד עבור כפרתו, ומעתה אין אחר שיכול לעכב בעדו ליעודו לצורך ע"ז.

מהרצאה, הרי שגם אין בקרבנותיו הרצאת ציץ שהוא בא לרצון, וכמש"נ.

ונכתבי הגרי"ז זכחים [דף מה. ושם כה.] כתב בדעת הר"ש, דיסוד מה שאין הציץ מרצה בקרבן נכרי, אין זה משום שהרצאת ציץ לא נאמרה אלא בישראל ולא בעכו"ם, אלא משום שעיקר קרבנו של נכרי לא ניתן אלא להקרבה ולא לריצוי, ודין ריצוי ציץ לא נאמר אלא בקרבן אשר עיקרו בא לכפרה וריצוי, פרט לקדשי עכו"ם שאינם באים לכפרה כלל, [ויל"ע בבכור שאינו להרצאה (עי' ר"ה ה: וזכחים כט:)].

[והנאון] מטשעבין [ח"א סי' כ"ד ד"ה ויהיה] הביא מה דאיתא בירושלמי בנזיר שם דנכרי אין לו כפרה, והעיר מזה על מש"כ הרמב"ן בפרשת כי תצא [פכ"א פכ"ג] דלאו דלא תלין נבלתו נוהג גם בנכרי, והרי בסנהדרין [דף מו:] שו"ט דקבורה משום כפרה, ויעו"ש עוד בח"א [סי' ק"ב] בזה. והנאון הנ"ל בדובב מישרים [ח"ד סי' קט"ו] העיר מסוכה [דף נה:] שאין נכרים יודעים מה הפסידו בחורבן הבית שמעתה אין להם כפרה, ויל"ד].

[ובישעיה] כתיב, ובני הנכר הנלוים וגו' עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים, והאירני הר"ד גלעדי לבאר, דהנה התם בגר מיירי, כמפורש במכילתא [פרשת משפטים פי"ח] עה"כ וגר לא תלחץ, ובמסכת גרים [פ"ד ה"ב], וזהו שנתחדש בגר מה שאין בנכרי, א. שיכול להקריב זבחים, משא"כ בנכרי שאין לו אלא עולות, ב. שקרבנותיו עולין לרצון, משא"כ בנכרי שאין קרבנותיו לרצון, וכמש"נ].

ובמקור ברוך [ח"א סי' י"ב ד"ה והבטן] הביא דברי המלבי"ם דאף שאמר שמואל בזבחים [דף כו:] דזריקה שלא במקומה מכפרת, דכיון שהגיע דם למזבח כיפר, מ"מ דין זה ליתא אלא בקרבן ישראל ולא בקרבן נכרי, יעו"ש שהכריח לזה, וכיאר במקור ברוך דעיקר דינא דזריקה שלא במקומה כיפר הוא חידוש דין לענין הכפרה, ומאחר שהנכרי אינו בר ארצויי ממילא גם אין נתפס אצלו הך דינא דשלא במקומו דכיפר.

בהקדש, מ"מ אם נדון את הצאן עצמו מיהו בעליו, הרי עיקרו להקדש, ומעשר בהמה חיובא דצאן הוא, וצריך לדון בהצאן עצמו מיהו בעליו]. **הל"א** לפי"ז חזינן, דתורת 'מתכפר' שמצינו בכל קרבן, יסודו דין בעלות שיש לו להתכפר, [ואף לענין משפטי הממון], באופן דלפי"ז שפיר י"ל דאף אם נימא דנכרי מתכפר בקרבנו, מ"מ תורת 'קנין לכפרה' לית ליה, וממילא י"ל דכל מה שצריך שליחות של בעל הקרבן, הוא רק מחמת תורת קנין שיש לו להתכפר בקרבנו, וממילא בקרבן נכרי שאין לו בעלות זו, אין דין שיהא שליח ידיה, וכעיקר דברי הגאון מקובנא והגאון מטשעבין.

ברם עדיין לא יתיישב בזה הא דמבואר בחולין [דף ה.] דצריך קרא דאין מקבלין קרבן מן המומר, והרי מומר אינו בר שליחות, כמבואר ברע"א גיטין [דף כג.] ובחתי"ס [אור"ח סי' קט"ז ד"ה ולע"ד וחז"מ סי' קל"ד ד"ה ועל צד] והארכתי בפרשת כי תשא (פ"ב פ"ד) ועמש"נ בפרשת קרח (פי"ה פכ"ז), ובזה אין ליישב כמש"נ בקרבן נכרי. וכע"ז הק' בחתי"ס בקובץ תשובות [סי' כ"א] למ"ל קרא דאין מקבלין קרבן מן המומר, הרי הוא עצמו אינו יכול לשחוט משום דשחיטת נכרי נבילה [חולין ג: ותוס' ד"ה קסבר], ואיהו לא מצי עביר היאך משוי שליח, וצ"ת.

וראיה לזה הביא מהא דפריך בע"ז [דף גג:]: דכיון שא"י מוחזקת לנו מאבותינו א"כ היאך נאסרו האשרות דכנענים, הלא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ומשני דכיון שעבדו ישראל לעגל ניחא להו במה דעבדו כנענים, וודאי שאין בו משום שליחות, וע"כ דבאמת מהני יחוד הכנענים לאשוויי ע"ז, ואך שיש עיכוב בעלים, ובזה משני שפיר דכיון שניחא להו ממילא אין כאן עיכוב בעלים, ועמש"נ לעיל בשטיטת רש"י דגזלן יכול לאשוויי ע"ז.

אולם יעוין בדב"א [ח"א סי' י"ד סק"ג] שפלפל בהא דאי' בתמורה [דף י.] דהמקדיש קרבן להתכפר בו חבירו קנאו חבירו דנתן לו מתנה, דמשמע שהמתכפר בקרבן נעשה אף בעל הקרבן לזכות בהבשר לאכילה, [וכן אמר הגר"ח דלא כדעת הקצוה"ח (סי' ת"ז סק"ב) שהכפרה והאכילה חלוקות זמ"ז כדמצינו בב"ק [דף יג:]]. ויעוין בזכרו"ש [סי' ע"ח סק"א], ולפי"ז משמע דבאמת מה שנעשה בעל הכפרה הרי זו בעלות מסוימת בהקרבן, ויעוין גם במשנת רבי אהרן ב"ק [סי' ד' סק"ן] דנפ"מ גם לענין חובת תשלומי נזקין, שהמזיק צריך לשלם לבעל הקרבן מה"ט, עכ"ד, הרי שהם נקטו דבאמת בעלים הוא בעיקר הקרבן, וצ"ע, [ובמקו"א כתבתי ליישב קושית האחרונים ממעשר בהמה, דאף שיש לו בעלות מסוימת

נכרי ששקל ומסר שקלו לציבור האם נפסלים קרבנות הציבור

ללמד שאם נקבל מהם שקלים יפסלו התמידין ולא יירצו לנו מפני שחלקם פסל את הכל, עכ"ל. **ובכתבי** הגרי"ז תמורה [דף י.] הקשה על דבריו, דהלא מאחר שהנכרי שקל את שקלו ומסרו לציבור, א"כ פקעה ממנו תורת מקדיש, וא"כ תו אין זה נחשב כבא משל הנכרי, וא"כ היאך משכח"ל איסור זה בקרבן ציבור.

ומדברי הערוך לנר ר"ה [דף ז.] נראה דענין המסירה לציבור הוא רק גמירות לב על ההקדש, אשר לפי"ז הרי לעולם שם המקדיש

ומיד בן זכר לא תקריבו את לזום א'להיכם מכל אלה כי משזזתם בהם מום בם לא ירצו לכם. [פכ"ב פכ"ה]

הרמב"ן בהשגותיו לספה"מ במנין הלאוין למנינו [מצוה ח'] כתב וז"ל, שנמנענו שלא נקבל שקלים מן הגוים, ולא נצרף אותם עמנו בקרבנות הציבור, כגון התמידין והמוספין וזולתם, והוא אמרו יתברך ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם א'להיכם וכו', כי לחם א'להיכם רומז לתמיד שנאמר בו את קרבני לחמי וכו', ואמר 'לכם' הבצלת השרון - ויקרא ב' / קרליבד, מרדכי בן משה [עמוד 759] (726077)

דהלא אפשר לאמוד אותו למפרע אלא מאחר דאיכא קרא שתלוי בנתינה ונתינה אין הכונה נתינת ממש אלא אומד ביי"ר דאז נעשה ונגמר החיוב שלו וא"כ כיון דחיובו נגמר בשעת האומד א"כ א"א לאמוד אותו כעת על שעבר דאז לא מתחייב וצריך לאמוד אותו כעת מדין נתינה וע"כ דוקא באם אומד מאליו חיי אומד נמצא דכבר נאמר מקודם דהוי שעת נתינה מקודם אבל אם אומד מאליו אינו אומד וצריך לעשות כעת האומד ונדון מהשתא והשתא אין לו רמים ותנה לשי" רש"י שפ"י לעיל דזה רק ראייה דאיכא דין אומד מסברא (ולא מקדם כמו לתוס') מפני שא"א למירע למפרע השתא השומא מאחר דמשתנה וע"כ דתלוי כשעת השומא אע"ז שפיר אמרינן כגמ' דתלוי בין אומד ואם אומד מאליו חיי אומד נמצא דכבר היה האומד ואם לא תלוי השתא כשעת השומא.

שם בשטמ"ק בשם ר"י דמצינו למימר דסעמא שיש רמים לנכילה ומשו"ה אינו נותן מה שהיה שוה מחיים וא"כ נ"י פ"י רזה ג"כ נכללו בנדר בשעת נתינה גם בדמי בהמה והשתא הוא דאיכא שומת נכילה וכאדם אין לו רמים ובאות י"ר שם לפי שאדם יודע שומת בהמה פירש דאין דין אומד ומשו"ה נותן כשעת הנדר לכהמה כלל ומשו"ה נותן מה שתיה שוה קודם אבל כאדם איכא דין אומד ואין לו רמים כלל והנה בערכין דנלמד מנתינה רמים וכו' לכאורה אין שייך רהלא כערכין לא צריך שומת ב"ד דדוקא בהישג יד יש דין שומת ב"ד אבל לא כנערך אמנם לשי" הר"מ דאיכא גם העמדה כדין לנערך (ולא למעריך דהוה מלוה הכתובה בתורה) שפיר ניחא דהיה שייך דין נתינה לפי העמדה ברין שלו אלא דצ"ע דהראב"ד השיגו ולא משמעין וצ"ע לפי"ז מכאן איך אפשר ללמוד ערכין מדמים לענין שעת נתינה.

י"ח ע"ב אי בעית אימא שאני סמנים דגומו מסימנים דראשו איבעית אימא לכל מראה עיני הכהן והנה לשי" התי" הראשון הוה כראשון נגעים אלא דחלוק מגופו ולפי" התי" השני דמראה עיני הכהן דהוה לה בית הסתרים (עיין שטמ"ק) א"כ אין זה דין מיוחד כפריחה בכולו אלא דזה מלמדנו דהוה בית הסתרים ואין זה מקום לנגעים א"כ בתירוץ חולקים אחר על השני אמנם ברכינו גרשום הכא מכאן דלכל מראה עיני הכהן זהו דין מיוחד כפריחה בכולו ולא דהוה דין בית הסתרים ולפי"ז התי" לא חולקים (אמנם צ"ע דלמה לא יוכל לראות כב"א והוה חסרון כפריחה הלא גם בכל הגוף אינו יכול לראות כל הגוף צד הפנים ואחוריו כב"א ואעפ"כ אין חסרון כפריחה בכולו ה"ג כראשו ורגליו וצ"ע).

שם בשטמ"ק אות ג' ע"ש דאי מנין למנין עולם לא משכחת דכשעת שחיטה בן שנה ובזריקה בן שתי שנים והנה צ"ע דכלבד זה הלא הקרא מיירי בפסח וא"כ הקרא לר"ה קמל"ן ע"כ שפיר כתבו מטעם לן אמנם הלא איכא דדם נפסל בשקיעת החמה ואורכה ללן מועיל לנה בראשו של מזבח ואם נאמר דגם לדם מועיל עכ"פ לא הוה להתוס' למינקס לן וצ"ע.

דף כ"א במשנה חיובי עולות ממשכנין אותן וכו' ובגמ' ת"ר יקריב אותו מלמד שכופין אותו וכו' והנה בר"ה

דף ו' שם בתוס' מבואר דהאי דכופין אותו הוא משום דכופין על מצווה ובדמים זה לשאר מצות עשה

שכופין והא דצריך הכא קרא מיוחד משום דכתיב לרצונו וצ"ב דהנה שם בגמרא מצריך תרי קראי חד לאמר

ולא אפריש וחד לאפריש ולא מקריב ואם הא דכופין הוא כמו בשאר מצות עשה שכופין א"כ למה צריך תרי

קראי כיון דידעינן דכופין על אמר ולא אפריש משום שכופין על המצות אע"פ שכתוב לרצונו אותו הדבר

הוא גם באפריש ולא הקריב שייך לכפות אותו משום דכופין על המצות אמנם בריטב"א מבואר שם דלאו משום

מצוה דרמי עליה כפינן ליה אלא מפני שחייב עצמו ונכסיו לגבות וכשם שכופין אותו לפדות מה שחייב להדיוט

והכפיה היא משום שמשועבד ויורדין לנכסיו מדין גביה וכן משמע מהרגמ"ה ושטמ"ק אות ע' שכ' ממשכנים

אותו הגזכר נכנס לכיחו ונוטל בע"כ והנה אם זה מצד גביה שנשתעבדו נכסיו כמו לחוב וכמו שכתב הריטב"א

שפיר שייך לגזכר שיורד ונובה בער הקדש אבל אם זה רק מצד שכופין אותו על מצווה זה שייך לב"ד ולא

לגזכר.

(ושם בריסב"א כ" על חא דממשכנים דנכנס אפילו לחוך ביהו ולא חמיר מחוב דעלמא כי היכי דחמיר מניה לאפוקי בע"כ וכחוב דעלמא לא ע"ש וצ"ב שזה לא רק משום דחמיר הקדש אלא שדין זה שאין נכנס לביתו למשכן אותו זהו רק כהלואה ולא בשאר חובות כמו חוב של שכירות אם לא זקמן כמלוה ג"כ נכנס לביתו למשכן וא"כ בהקדש ג"כ לא משום שחמור).

שם אמר שמואל עולה צריכה דעת וכו' מאי קמ"ל וכו' ל"צ דפריש ליה חבריה מהו דחימא כי בעינן דעת כדיריה אבל מדחבריה לא קמ"ל וכו' מיתבי חטאתו ואשמו של פלוני עלי לדעת יצא וכו' עולות ושלמים של פלוני עלי בין לדעת בין שלא לדעת יצא וכו' כי חניא ההיא בשעת כפרה דאירצי בשעת הפרש כי קאמינא אנא בשעת הפרשה וברש"י פי' כי חניא ההיא דלא בעינן דעת כעלים בשעת הקרבה חניא דהא בודיעו בשעת הפרשה ואירצי שנתרצה בכרו ונס ברגמ"ה כ" הואיל ובשעת הפרשה היה לדעתו ודאי עדיין ניחא ליה באותו עולה וצ"ב דהרי משמע ראילו היה שלא לרצונו מפורש בשעת כפרה ודאי לא היה מועיל אלא רק משום דאמרינן כיון דנתרצה בשעת הפרשה ודאי עדיין ניחא ליה א"כ גם בחטאת ואשמו אם נתרצה בשעת הפרשה ג"כ נאמר ודאי ניחא ליה גם בשעת כפרה וא"כ למה בחטאת ואשם שלא לדעת לא יצא בשלמא לשי' הר"ם שכ' בעולתו ושלמיו של פלוני עלי אם רק נתרצה בשעת הפרשה אפילו יאמר מפורש בשעת כפרה שלא ניחא ליה ג"כ יצא זהו ההבדל בין עולתו לחטאתו אבל לפי פי' רש"י והרגמ"ה דמשמע דאם אמר כמפורש לא רוצה בשעת כפרה לא יצא אלא דאמרינן כיון שנתרצה בשעת הפרשה ודאי ניחא ליה בשעת כפרה א"כ גם בחטאתו ואשמו נמי נאמר כן והנראה שהם טוברים שבחטאת ואשם לא מועיל מה שנתרצה בשעת הפרשה ומסתמא ניחא ליה גם בשעת כפרה כי לא מספיק המסתמא ניחא ליה אלא שצריך דעתו בפועל שיתרצה מפורש בשעת כפרה.

שם בגמ' ומלינא אדעולא דאמר עולא לא חילקו בין עולה לחטאת אלא שחטאת צריכה דעת בשעת הפרשה ועולה אין צריכה דעת בשעת הפרשה אבל בשעת כפרה אידי ואידי לדעת יצא שלא לדעת לא יצא וכו' והנה לשמואל צריך דעת רק בשעת הפרשה ולעולא רק בשעת כפרה אידי ואידי לדעת יצא שלא לדעת לא יצא וכו' קראי שכופין לאמר ולא אפרש ולאפריש ולא אקריב וכפי שכ' התוס' דצריך קראי דה"א דלא דמי לשאר מצוות משום דכתיב לרצונו א"כ צ"ע דלפי המבואר כאן הלא לשמואל צריך דעת רק בשעת הפרשה ולא בשעת כפרה ולעולא להיפך אבל שצריך דעת כשנים אין שום מאן דאמר דיסבור כן והלא הנמ' בר"ה הפסוקים מיירי בעולה אמנם לפי רש"י לא קשה דלפ' ס"ל לשמואל דבעולה מספיק מה שנתרצה בשעת הפרשה ומסתמא ניחא ליה גם בכפרות אבל אם בפירוש אינו רוצה גם בעולה לא מהני א"כ צריך קרא שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני והר"ם דס"ל שאם נתרצה בשעת הפרשה אפילו שאינו רוצה בשעת כפרה מהני יפרש את הנמ' לא כמו שפי' התוס' אלא כהריסב"א וכנ"ל (כן תירץ הר"ם דוד שליט"א) וכן אפשר לתרץ שהגמרא בר"ה שם מיירי בקרבן שלו וזו אולי דאיצריך דעתו גם בשעת הקרבה. לכו"ע.

פ' שום היתומים דף כ"ב שקבל עליו לדרון כריני ישראל אי הכי רביח נמי לא לשקול וכו' צ"ב מעור שלא יטול הריבית כי הלא מותר לו לקחת ריבית וצ"ל שאם קבל עליו לדרון כריני ישראל א"כ היתומים לא מחויבים בהריבית כי הלא הם לא התחייבו כריבית א"כ הריבית שמתחווה לאחר מיתת אביהם הם לא מחויבים בזה והעיקר מה שזקקים להם הוא משום הריבית שאוכלת בהם והנה בגמ' בכורות ריש פ"ב איתא שם בקבל עליו לדרון כריני ישראל אז הוא קונה בקנין של ישראל אף שהוא עכו"ם וקנינו הוא במשיכה ואיך ישתנה דינו במה שקבל עליו לדרון כריני ישראל ומוכח מזה מכיון שקבל עליו לדרון וכו' יש לו דין ישראל לענין זה א"כ אפשר גם כאן מכיון שקבל עליו וכו' יש לו דין ישראל לענין זה ואסור לו לקחת ריבית כמו ישראל.

שם בגמ' עכו"ם מי אית וכו' וצ"ב הלא כב"ק לענין שור של עכו"ם שנגח של ישראל לא אמרינן עכו"ם לא רודאי אם הוא תחת ירינו אז הוא צאית מזה דקאמרת הנמ' עכו"ם מי צאית ואולי י"ל שהפ' הוא שהעכו"ם לא מחוייב לשמוע לתקנת חכמים א"כ מדינא הוא ולא רק שלא רוצה לשמוע אלא שאינו מחוייב וכן משמע מהא דקאמר שקבל עליו לזו ולא קבל עליו לזו ואם חפירוש לא צאית שאינו רוצה לשמוע א"כ מהו דקאמר

שאינו בנו, עד שמשחיר. ובתוספות⁸⁶ פירשו, כי שני מיני עורב הם, לבנים ושחורים, והמין האחד אוהב את בנו וכדאמרי' בפרק אלו טרפות⁸⁷ למינו זה עורב העמקי, ומאי עמקי לבן כדאמרי' כמראה חמה עמוקה מן הצל. ולשון הגמרא מוכח יותר כפירוש זה.

אבל היכא דאמיד⁸⁸ כייפינן ליה. פי', מדין

צדקה⁸⁹. ואף ע"ג דהוי מצות עשה שמתן שכרה

בצדה, וקי"ל⁹⁰ דכל מצות עשה שמתן שכרה

בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה, התם הוא בשאר

מצות כגון כבוד אב ואם וכיוצא בזה⁹¹, אבל

לענין צדקה כייפינן מפני מחסורם של עניים⁹²,

וכדכתב רחמנא ועשית⁹³ אזהרה לב"ד שיעשוך⁹⁴,

ואע"ג דההוא גבי נודר כתיב, גלי רחמנא בצדקה שהוציא בפיו, וה"ה לכל צדקה, [משום מחסורם של עניים]. ובתוס'⁹⁵ תירצו, דשאני צדקה דכתיב בה ל"ת ג"כ, דכתיב⁹⁶ לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ ידיך וכו'.

הוא ואשתו ניזונים מהן. פי' בירושלמי⁹⁷ דה"ה לבנים הקטנים⁹⁸. ומיהו הא אדחי' ליה לתקנת אושא כדאיתא לקמן⁹⁹.

גדולה מזו אמרו מי שמת¹⁰⁰ וכו' עד נשאת הבת

דהפרת⁷⁹ נדרים דגלי רחמנא דליכא הפרישה בינייהו, ולגלויי בעלמא הוא ושפיר ילפי' מהדדי, כיון דבתרווייהו כתיב בית אביה, ואין זה אלא כעיין ילמד סתום מן המפורש. וכן פירשו בתוספות⁸⁰.

[מט, ב] יארוד ילדה ואבני מתא שדיא. פי' ירוד [תנין], כדמתרגמי' ⁸¹ מעון תנים מדור ירודא. ופי' בתוספות⁸², הירוד הזה הוא אכזר וכמעט שהוא אוכל את בנו, לולי שהקב"ה נותן לו רחמנות בלבו והופך פניו מלראותם כדי שלא יחשוב לאוכלם, וחולץ שד ומניק, הה"ד ⁸³ גם תנין חלצו שד הניקו גוריהן. והיינו דקאמר הכא, ירוד ילדה שהוא אכזר, ולבסוף מניקו, וזה אכזרי יותר דשדי בניה אבני מתא. והלשון הזה הוא דחוק לפי' זה, וכך יש לפי' אותו לפי' זה, זה האיש ירוד, היולדת ואינה מניקה, מ'ה שאין כן ברוב הירודים שהם מרחמים בסוף על בניהם⁸⁴.

כפו⁸⁵ אסית'. פי', סימנא לרעה שיהו מזונותיו כפויין ותלויין, והיינו דלא סליק ע"ג ספסלא.

הא בחיורי הא באוכמי. פרש"י ז"ל^{85*}, כי כשהוא קטן הוא לבן ואביו ואמו בדלין ממנו כסכורין

מאורסה. 79 צ"ל: הא מהפרת. 80 בד"ה ואימא. 81 ירמיה ט, י. וכ"ה ברש"י ד"ה יארוד. 82 לפנינו ליתא. 83 איכה ד, ט. ועיי"ש ברש"י. והשוה למש"כ בערוך ע' ירוד. 84 ראה גם בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רצב, ובשיטמ"ק. 85 כ"ה בכי"ר ערוך רא"ש ומאירי. ולפנינו כפו ליה. ובפשטות לגירסת רבנו מפרשינן כפי' השני שפרש"י דשליח צבור יעמוד עליה. ולכך פי' רבנו דכפו אסיתא לסימנא, אבל כפי' הראשון פי' כדי שיעמוד במקום גבוה, עיי"ש. 85* בד"ה אוכמי, וכ"פ ר"נ גאון בעירוכין כב, א. וכ"כ בתר"י כאן. 86 בד"ה הא, וכ"כ בשיטמ"ק בשם לקוטי הגאונים. ועיי"ש. 87 חולין סג, א. 88 כ"ה בכי"ר, ולפנינו: אבל אמיד. 89 כ"פ רש"י רא"ה רשב"א ושי' לר"ן, וברי"ף רא"ש ועוד ראשונים גרסו להדיא לא יהא אלא אחר, (ועי' דק"ס והע' 38 שם). וכ' הרשב"א דכיון דהוא מדין צדקה לא נחתינן לנכסיה, עיי"ש. ועי' בר"ן שהשיג ע"ז, וראה מש"כ בזה באבנ"מ סי' עא סק"ד וראה להלן. 90 חולין קי, ב. 91 עי' ברי"ף פ"ק דקדושין [יג, א] שכתב דאע"ג דכבוד אב משל אב, אי לית ליה לאב כייפינן מדין צדקה, (ועי' בשיטה לא נודע למי שם), ולסברת רבנו בסמוך דהיכא דאיכא מחסורם של עניים כייפינן אף על מ"ע שמתן שכרה בצדה גם למ"ד משל בן אי לית ליה לאב כייפינן ליה מדין כבוד אב, (ודוקא למ"ד משל אב ל"ש למכפייה אלא מדין צדקה), ועיי' בשו"ת חת"ס חו"מ סי' קעז מש"כ בזה. חידושי הריטב"א <מוה"ק> - כתובות / יום טוב בן אברהם אשכנזי (ריטב"א)

92 נראה שדעת רבנו כמ"ש ריצב"א בתוס' ב"ב ח, ב דהא דאמרי' אין ב"ד מוזהרין היינו שאינם נענשים, (וכ"כ במרדכי שם ובתשו' מיימוני בספר קנין סי' כז ובס' שופטים סי' טו ועוד), וכ"מ בירושלמי ב"ב פ"ה ה"ה (והובא ברבנו ר"ה ו, א וכ' בשם רבו דגמ' דילן לא ס"ל הכי, עיי"ש היטב), ומשו"ה היכא דאיכא חסרון עניים כייפינן ליה, ולכאורה ה"ה בשאר מ"ע שמתן שכרה בצדה היכא דאיכא חסרון האב או הלוח בהשבת העבוט דינא הכי, ועי' בשו"ת חת"ס שם. 93 דברים כג, כד. 94 ר"ה ו, א. ועיי"ש בחי' רבנו ד"ה ועשית. ועי' בחי' הרשב"א בשם רה"ג שכ' דאפי' בנודר לא כייפינן ליה. 95 בד"ה אכפייה, וכ"כ בחולין ובב"ב שם, ובהגמ"י הלי' אישות פי"ב הי"ד. 96 דברים טו, ז. 97 בפרקין ה"ה. 98 בנד' נוסף כאן המשך הירושלמי. אלא שנשתבש מאד, ואעתיק ל' הירושלמי (שם) לפי נוסחת הרשב"א (וכעיי"ז בשי' לר"ן): מהו מסבתיה אשה, א"ר חנינא אנא לית אנא מסב ליה אתת, א"ר מונא לא מסתברא אגרין ליה שמשא (פי' בתמיה), ומנסבין ליה אתת, כמאן היא [בירושלמי לפנינו: כמה דו דהיא] שמשא, ע"כ. ובירושלמי שלפנינו הגי' בתחילת הדברים: מה הן מסתברא אתת, וע"ש במפרשים שפי' דקאי אדלעיל מינה, ולא ראו ד' הרשב"א ורבנו. 99 ג, א. וכ"פ רה"ג בתשו' שערי צדק ח"ד ש"ג סי' ל', רי"ף כאן ושאר. ועי' בספר הישר סי' קמה. 100 לפנינו ליתא: הודפס מאתר אוצר החכמה (726077) {209} (עמוד 209)

תפד

ויקרא יח אחרי

אונקלוס

וּבִשְׂרוּ לֹא יִרְחַץ וּנְשָׂא עֹנֹו: פ יח א וַיְדַבֵּר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 ג כַּמַּעֲשֵׂה אֲרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יֹשְׁבֵתֶם־בָּהּ לֹא
 תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֲרֶץ־כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא
 אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֵיתֶהֶם לֹא
 תִלְכוּ: ד אֶת־מִשְׁפְּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֵּי
 תִשְׁמְרוּ לְלַכֵּת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 ה וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפְּטֵי אֲשֶׁר

לא יסחי ויקבל חובה: א ומלל יי
 עם משה למימר: ב מלל עם בני
 ישראל ותימר להון אנא יי
 אלהכון: ג פעבדי עמא דארעא
 דמצרים די יתבתון בה לא
 תעבדון וכעבדי עמא דארעא
 דכנען די אנא מעל יתכון לתמן
 לא תעבדון ובנימוסיהון לא
 תהכון: ד ית דיני תעבדון וית
 קימי תשרון להלכא בהון אנא יי
 אלהכון: ה ותשרון ית קימי וית
 דיני די יעבד יתהון אנשא ויחי
 בהון בחיי עלמא אנא יי: ו גבר
 גבר לכל קריב בשרה לא תקרבון
 לגלאה עריא אנא יי: ז ערית אבוך

יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: ס
 כל־שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ס ז ערות אביך

רש"י

משפטי תעשו. אלו דברים האמורים בתורה במשפטי,
 שאילו לא נאמרו היו כדאי לאומרו. דברים שהן גזירת המלך, שילך הרע
 משיב עליהם למה לנו לשומרו, ואומות העולם משיבין
 עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנו וטהרת מי טהאת.
 לכך נאמר אני ה', גזרתי עליכם, אי אחס רשאים ליפטר (סג):
 ללכת בהם. אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדמי חכמת
 ישראל אלך ואלמד חכמת האומות (סח): ושמרתם
 את חוקותי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה שלא פרט
 הכתוב בהם. דבר אחר, לימן שמירה ועשייה לחוקים,
 ושמירה ועשייה למשפטים, לפי שלא נתן (פסוק ד) אלא עשייה
 למשפטים ושמירה לחוקים (סח): וחי בהם. לעולם הבא,
 שאם תאמר בעולם הזה, והלא סופו הוא מתי (סג): אני
 ה'. נאמן לשלם שכר (סג): (ו) לא תקרבו. להזכיר הנקבה
 כזכר, לכך נאמר לשון רבים (סח): אני ה'. נאמן לשלם
 שכר" (סג): (ו) ערות אביך. זו אשת אביך. או אינו אלא

(טו) ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש, חייב על
 טומאה זו ככל שאר טומאות" (סח): ובשרו לא ירחץ
 ונשא עונו. על רחיצת גופו ענוש כרת, ועל כיבוס בגדים
 במלקות" (סג): יח (ג) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי
 בסיני לפני ה' אלהיך (שמות כ ט), וקבלתם עליכם מלכותי,
 מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר, גלוי יודע לפניו סופן
 לנחק בעריות בימי עורא, לפיכך צא עליהם בגזירה אני ה'
 אלהים, דעו מי גזור עליכם, דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר"
 (סח): (ג) כמעשה ארץ מצרים. מגיד שמעשיהם של
 מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות, ואיתו מקום
 שיסנו צו ישראל מקולקל מן הכל (סח): אשר אני מביא
 אתכם שמה. מגיד שאופן עממן שכנסו ישראל
 מקולקלים מכל" (סג): ובחוקותיהם לא תלכו. מה
 הניח הכתוב שלא אמר, אלא אלו נימוסות שלהן, דברים
 החקוקין להם, כגון ערטיאות ואנטדיאות. רבי מאיר
 אומר, אלו דרכי האמורי שנתנו חכמים (סג): (ד) את

שפתי חכמים הקצר

וכל שכן משל מצרים, שהכתוב הולך ומוסיף, גושן מקולקלים יותר
 ממצרים, וכנען יותר מגושן. דאם לא כן, כמעשה ארץ כנען למה לי
 (רא"ם). ד. רצונו לומר מקום משחק והיתול (גוי"א). ה. רצונו לומר
 שמסיתים שוורים להלחם זה בזה ולגנח איש את רעהו בקרנותיו (גוי"א).
 ו. כגון גזל ורציחה (רא"ם). ז. הא למה לי, הא כתיב 'תשמרו' (רא"ם).
 ח. הא למה לי הא כתיב (פסוק ד) 'את חוקותי תשמרו' (רא"ם). ט. ואם
 כן איה שכר המצוות (רא"ם). י. אף שדרך הכתוב לדבר בלשון רבים,
 מכל מקום כיון שהתחיל בלשון היחי 'איש איש', ומסיים בלשון רבים
 'אל תקרבו', בא ללמד שהנקבה חייבת גם כן, ולא תאמר שהיא קרקע
 עולם ותפטר (גוי"א). יא. כלומר, אם תבוא עבירה לידך ותתרחק ממנה,
 ולא תקרב לגלות ערוה, 'אני ה' נאמן לשלם שכר' כאילו קיימת מצוה,

יט. אב"א אם לא אכל קודש ונלאן נכנס למקדש למה יהא חייב, וכי
 בשביל שנטמא יהא חייב (גוי"א). כ. פירוש, אם לא טבל גופו ואכל
 קודש או נכנס למקדש, חייב כרת. אבל אם לא כיבס בגדיו וזרקן
 למקדש, פטור מכרת וחייב מלקות ובתורת כהנים לומדים זאת מקל
 וחומר, מה טומאת מת החמורה לא ענוש הכתוב כרת אלא על טומאת
 גופו ולא על כבוס בגדיו, טומאת נבילה לא כל שכן (רא"ם). ד' 'בשרו'
 יתורא הוא, דהא לעיל (פסוק ט) לא כתיב כי אם 'ירחץ במים', אלא
 למדרש דעל רחיצת גופו וכו' (מהרא"י). א. ד"ה" הוא מדת הרחמים
 ו'אלהיכם' דין, וכחב שניהם יחד לומר דיין ליפרע מהחוטא, ונאמן
 לשלם טוב לשומר המצוות (רא"ם). ב. רצונו לומר ארץ גושן. דאם
 לא כן 'אשר ישבתם בה' למה לי (רא"ם). ג. אף כמעשה ארץ גושן,

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת סנהדרין

היסוד שנים עשר

ימות המשיח והוא להאמין ולאמת שיבא ולא יחשב שיתאחר אם יתמהמה חכה לו ולא ישים לו זמן ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו וחכמים אומרים א) תפח רוחן של מחשבי ציצין ושיאמין שיהיה לו יתרון ומעלה וכבוד על כל המלכים שהיו מעולם כפי מה שנבאו עליו כל הנביאים ממש רבינו ע"ה עד מלאכי ע"ה ומי שהסתפק בו או נתמעט אצלו מעלתו כפר בתורה שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים ומכלל יסוד זה שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם הש"י ובדברי נביאיו:

היסוד שלשה עשר

תחיית המתים וכבר בארנוהו, וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כלם ונתברר בה אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל ומצוה לאהבו ולרדם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצוה הש"י איש לחבירו מן האהבה והאהוה ואפי' עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע הוא נענש כפי חטאיו אבל יש לו חלק לעוה"ב והוא מפושעי ישראל וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות ומצוה לשונאו ולאבדו ועליו נאמר (תהלי' קלט) הלא משנאף ה' אשנאו. והנה הארכתי בדברים הרבה ויצאתי מענין חבורי אבל אני עשיתי זה לפי שראיתי לך ענינו מפעם אחת או מעשרה הרי הש"י יודע שהשיאך על שקר ולכן לא תמהר בקריאתו כי אני לא חברתי כפי מה שנודמן לי אלא לאחר עיון גדול והתבוננות ואחר שראיתי ידעות ברורות אמיתיות וזולתי אמיתיות וידעתי מה שהוא ראוי להאמן מהם והבאתי ראיה בטענות וראיות על כל ענין וענין ומהש"י להפיקני רצוני ולהדריכני בדרך הטובה ואחזור לענין הפרק:

שלשה מלכים וארבעה הדיונות אין להם חלק בו: (דף פ"ג ע"ב) אולם זכר אלה לגדול מעלתם במכמה ושמה יתשוב החושב כי לרוב חכמתם וזכות התורה שהיו יודעים אותה הידוע גדולה יש להם חלק בהן הודיענו סיפורי האמונה נתקלקלו אצל הנכריים ונסתפקו בקבלתם ולפיכך נדמו מחיי העוה"ב. וזכר בלעם והוא אינו משראל לפי שספקיו אומות העולם יש להם חלק לעוה"ב והודיענו כי בלעם מרשעו אומות העולם ואין לו חלק לעוה"ב:

דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין בו: (דף ק"ו ע"ב)

עשרת השבטים אינן עתידין לחזור שנאמר בו:

כבר זכרתי לך פעמים רבות שכל מחלוקת שיהיה בין החכמים שאינו נא לידי מעשה אלא שהוא אמונת דבר בלבד אין נא לפסוק הלכה כאחד מהם וזכר זה הענין כלו בזה המסכת לפי שקדם לו זכרון מיתות ב"ד ומחויי כרת ומיתה והודיעך כי כשיטעא האדם והרג באחד המיתות שלא תחשוב שאין לו חלק אצל יש לו חלק ולפיכך סמך לזה המאמר ואלו שאין להם חלק לעולם הבא וחזר לזכות המסכת והוא לידע מי הם הנהרגים והיאך נהרגים ואומר:

אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא בו: (דף ק"א ע"ב) מחויי מיתות ב"ד יחידים ממונם לנורשים אצל המרוצים ר"ל אנשי עיר הנדחת המורה אמרה לאחד את ממונם וכל שלם:

הכה תכה את יושבי העיר הזאת לפי חרב בו:

אמרו החמרת והגמלת העונות כלם מוארים והמאמר סקר וכאלו אמר הש"יירה החמרת והגמלת העונות ממקום למקום:

שנאמר ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה בו:

תרומות ירקבו, אם הגיעו ליד הכהן וזה כהן לפי ששטח ממונו אצל כהן צד ישראל תמנן לכהן מדינה אחת לפי שהם של שמים והלכה כר' עקיבא:

פרק אחד עשר

אלו הן הנחנקין המכה אביו ואמו בו:

המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן בו: (דף פ"ג ע"ב) **הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו בו:** (דף פ"ג ע"ב) לפי שאמרו אינו חייב עד שיעשה בו חטאה ונלמד מזה המכה את המת פטור לפי שאינו כן חטאה באותה שעה: וסמך על הענין הזה זה חומר במקלל וכו': ור"י אומר עד שישתמש בו שוה פרוטה, והכמים אומרים כיון ששמתם בו אפילו פחות משה פרוטה ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן זבואק:

זקן ממרא על פי ב"ד שנאמר כי יפלא ממך דבר בו:

זקן ממרא ע"פ ב"ד הוא אותו שאומר כך דרשתי וכן דרשו לי חכמים כך למדתי וכן למדו לי: ואמרו אם שמעו, רואה לומר אותו ה"ב"ד אם הם יודעים אותו הדין ושמעו דין התורה בו יגידו מה שידועים לזקן ממרא ולאותן שחולקים עליו ויודעים האמת עם מי הוא ואם אין אצל אותו ה"ב"ד ידעית אותו הדברים שזולין מאותם שהם למעלה מהם עד שגיע הדבר לב"ד הגדול ואם צית דין הגדול מקובלים בדבר ההוא וידועים מה שהם יודעים מן הקבלה ואם לא שמעו בו שום דבר ידעו בו כפי הקצרות והקישות המוריות הידועות אצלם עד שסיקמנו כלם או רובם שהדין כך ויאמרו להם שיתחייב לעשות כן ומי שחילוק על מה שאמרו או הוציא אותו בקצרה הוא זקן ממרא דאמר רחמנא על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה וזה הדבר

שלומו אולם חזקתו ויציאות אליו העיון זה השם יתברך שנעשה כדברים שנאמר תעשה אחר כן אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וזה המקובל אצלם ב"ד מפי ב"ד והוא שיאמרו כך קבלנו ולכן אמרו יגידו לך שאין להם בזה אלא ההגדה בלבד שיגידו לך בזה שהם יודעים בלבד שהוא מן הקבלה ולא יתכן היותו זקן ממרא שיהא חייב מיתה עד שידין הפך דינם כדברים הנעשים בחיקם וקצרה דבר שחייבין על זדונו כרת ועל זגגתו חטאת או שיגלגל מזד דינו לזה כגון שחילוק עליהן בזילין פלוני אם הוא חייב בערלה או אינו חייב וזהו יוצא משיקור חייב חטאת נמוך חייב כרת וזמן כן אם הנגע המחלוקת יא לא דבר שחייבין על זדונו כרת ועל זגגתו חטאת לפי שמי שקדש אשה באתון הפירות לדעת מי שאמר שהיא ערלה אינה מקודשת והבא עליה פטור ועל דעת מי שאומר אינה ערלה הרי היא מקודשת והבא עליה בשוגג חייב חטאת נמוך חייב כרת וזמן כן אם הנגע הזה טהור או טמא יתגלגל ממנו בטומאת מקדש וקדשו דבר שחייבין על זדונו כרת ועל זגגתו חטאת ועל דרך זה תקום ידע זה הענין כי הוא דק ורריך לחזרו הרבה מאד ובמעשים שיתחברו לו בכל הקבלה או בחקתה יהיה הבא ממנו בסוף לדבר שחייבים על זדונו כרת ועל זגגתו חטאת וכן כשיחלק עליהם פירושו מקובל שאין בו חיקש ואפילו לא יא ממנו לנשוק אלא לאסור לאו או עשה ירגז מזד שאינו מאמין ונחמם טוטפות יהיה זקן ממרא ג"כ במצות עשה זו בלבד לפי שמתקבלו בו מנאים אינם מנאים בזולתם כמו שנתבאר בתלמוד וכבר בארנו בפתיחת חזרונו זה עיקרים גדולים ומעילים בזה השער ממה שבארנו בפירוש המקובל ואפילו הלמד בחיקש: ולא יתכן היות זקן ממרא עד שיהיה חכם שהגיע להוראה לפי שדברי נשעשים והיה ראוי לדון כמו שנאמר כי יפלא ממך דבר וגו' ממי שלא יפלא ממנו אלא הדבר הנפלא הקשה אצל תלמיד שלא הגיע להוראה אסור לו לדון ואפי' דין אמת שאין בו מחלוקת ולפי שעבר וזכרה בהמראה שזה תוספת מה היה עבר שמי עצרות אסור ההוראה ואסור ההמראה נדפשו מן המיתה וזהו המאמר שאינו חייב מיתה:

חומר בדברי סופרים במדברי תורה האומר אין בו:

חומר פטור כשהיה בחיובו בזה אצל הוא יבעל אותם בהוראה כמו שנאמר לעצור על דברי תורה עד שיהיה שיהא עברה ולפיכך אינו חייב מיתה ב"ד לפי שלא ירגז מי שבעל מצות עשה אצל אם אמר אין תפילין על דרך כפירה ירגז מזד שהוא מין לא מזד שהוא זקן ממרא ודע זה הענין היטב לפי שנסתפק על רבים מן החכמים זה הענין וטובצין שזה שאומרים בתלמוד זקן ממרא אינו חייב עד שיאמר כן ויעשה כן ובתנאי כן וכשלא ילמדו אותו התנאי שהוא ילמד בעצמו אין הדבר כן אצל פירושו אינו חייב משום זקן ממרא ופטור מדיון זקן ממרא אצל הוא חייב מיתה מפני' האחרים האחרים סובר שיאמר אדם שדעתו ואמונתו השניות או דבר אחר וזו בלי ספק מכתיב למה שכתבו בתורה ה' אלהינו ה' אחד שנאמר שאדם כזה אינו נהרג או שהוא זקן ממרא ודאי זה ירגז משום שיש מן ההלל כלומר מכלל ישראל אשר מהם יהיו החוטאים שאחד מהם כלומר אחד מן החוטאים זקן ממרא לפי שאין זקן ממרא ההורס

לחומת התורה ולא המכחש לכל הקבלה מכל וכל כגון לזקן ובייחוס אלא אדם שהוא רואה דבריו ויורג מדברי ב"ד הגדול ולכן חייבתו תורה מיתה לבדו ב"ד ומעלתה כמו שחייב המקלל אביו ואמו מיתה לבדו אביו ואמו ולפיכך אמר א' מן החכמים זקן ממרא ע"פ ב"ד שר"ז ב"ד למחול לו ומחילין לו אצל אין הדבר כן מן הטעם שזכרנו כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל אצל לדוקין ובייחוסין שמחשיבין את הקבלה מכל וכל ומסתפקין על הכתוב בתורה וסברתם בזה אינם מזה הכת אצל הן מן הכת שאומרים אין תורה מן השמים כמו שנאמר צפ' עשירי מזו המסכת ששמיינו יסודי המורה אצל הן להרגין על הכפירה כמו שנהרג המכחש בבלותה או מי שמכחש משה רבינו ע"ה כי כל ההורס יסוד מאותן היסודות שאומרים לך יא מדיון בעל התורה ואמנם הארכתי בדבר זה לפי שגם הוא יש בו עקרים מן האמונה אין כל אחד מהעוברים עליהם:

אין ממתין אותו לא בבית דין שבעירו בו:

מבואר הוא שאין ממתין ולא דיון אלא בעדים והתראה לפי שאין בכל מחויי מיתות או כרת מי שאינו לריב התראה אלא מקיט ועדים וזממין לפי שמתעורר דיון מסית אי אפשר בו התראה כמו שנתבאר בפרק שביעי וכן עדים וזממין אילו התריע בהם בזה שהם מעידים היה נעדר מציאות דיון זה והתורה המציאו דין זה. והלכה כרבי עקיבא:

נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא בו:

מה שלא שמע הוא שיאמר מה שלא באה בו נבואה מאל הש"י מעולם ומה שלא נאמר לו הוא שמתנבא בנבואת אלומו ויאמר לו אמר הש"י זה הדבר ולא (אמרו) [נאמר] לו אצל נאמר לזולמו: וכבר בארנו בפתיחת ספרינו זה חלוקי הנביאים ששאומרים שהם נביאים והיאך יודע אמתתו משקרו ומוותר על דברי הנביא שיקל ויעלים עין בדברי הנביאים ולא יעשה מנאחם על הדיוק והדקדוק אמר רחמנא והיה האיש אשר לא ישמע את דברי כלומר מי שלא שמע ממני קרי ביה אשר לא ישמע כשישמע לאחרים כי הוא עצמו כשלא השמיע לזולמו מה שזוה להשמיעו או שלא שמע הוא עצמו מה שהוא על חלק על נבואת (על) הכל שנאמר אנכי אדרוש מעמנו וזה מיתה בדי שמים וכבר בארנו צפ' תשיעי ענין מיתה בדי שמים מה הוא:

המתנבא בשם ע"א ואומר כך אמרה ע"א אפילו בו:

אמרו א"ע"פ שלא נבעלה כשהיא נערה בתולה לא יעלה על דעתך שיהא ספקילה לפי שהיא בתולה אלא כיון שנכנסה לרשות הבעל יאשה מעשום נערה המתאוסה וחזר דינה כדיון כל אשת איש והיא צנוק ונחברר לנו שבעל בת כהן מן ההלל כמו שג' וכת אש כהן כי תחל לזנות וגו' ונשאר בעולה בכלל לפי שזממין בת כהן מיוחסין לבעולה לא לה שג' (דברים יט) כאשר זמם לנשוא לאחיו ולא לאחותו ר"ל כי שמתיה העדות כוללת איש ואשה רואין מה שיתחייב האיש בעדותם והוא מה שהם חייבים וזאת בת כהן בין שהיא אשת איש או אשת נחין וממזר ואע"פ שיש באיכות זו עברה כיון שהיא אשת איש כשנאמה עליהם:

ילקוט מפרשים א) [סנהדרין 15: ע"ט] (הגרי"ם)

והביא ראיה לזה עד כאן דכריו וכן הסכים הרשב"א ז"ל : ואין הטעם סובל וכו' . דבר פשוט הוא שהרי הקשו גמרא העבד והגר וכו' הרמב"ן ז"ל . עוד כתב הרמב"ן ז"ל כתב הרב ברנאווי ז"ל שהרב מנכ"ד על הסבילה שהוא צריך לה ולח הטעם ולאו מילתא היא שהרי העבד הוא שפוטא המלוה וכנסה סתם כפני השכינה במקום מלוה והוא צריך לנכ"ד ע"ל : י"ב כשישתהדרר העבד וכו' . מסקנא דגמרא שא"ל לקבל מלוה שכבר קיבל אבל צריך פטילה ומבואר בהלכות וכמו רבינו לר"ך פטילה אחרת צפוי עשה וכו' וי"ח בזה ואופרים שאין פטילה עבד משופר לריכה ג' אפילו לכתחלה והרמב"ן ז"ל הכריח דלכתחלה צפוי ג' אבל דינא לא וכפי שיטתו שכתבתי למעלה . ויש מן המפרשים ז"ל סוביין שכל ששחררו רבו אע"פ שלא הכיל אס קידם כח ישראל קידושו קידושו דפטילה לא מעבד דמדינא הוא בעבד דמדינא הוא בעבד משופר ורחמי לחוש לדברייהם : י"ג ובמקוה הכשר לפטילה הכדה וכו' . שם בברייתא (דף מ"ז) :

ד' אל יעלה בלבן וכו' ביכוסם כפרק הערל (דף ע"ו) אמרו בבוניא דשלמה גזירה גזירה לבח סריפה . ומ"ש רבינו סוד הדברים כך הוא מתבאר ממ"ש לא קבלו גרים בזמן דוד ושלמה כמ"ש למטה ובפרק כ"ד (דף כ"ד) : הביאו בברייתא אחד איש שנתגייר לשם אשה ואחד אשה שנתגיירה לשם איש וכן מי שנתגייר לשם מלכים לשם עבדי שלמה אינם גרים דכרי רבי נחמיה שהיה רבי נחמיה אומר אחד גירי אריות ואחד גירי מלומות ואחד גירי מרדכי ואסתר אינם גרים ונספקא הלכה שם כולם גרים וכבר ביאר רבינו כן למטה דדיעבד כולן גרים :

אם לא נמא להם פילה וכו' . כפרק החולין מבואר :

לפיכך לא קבלו בית דין וכו' . כפרק הערל ושלמה ושם (דף ע"ט) : אמרו במקום אחר שצ"ע דוד נחוסו עליהם ק"ל אלף גרים ומסוך כך ביאר רבינו שצ"ד הדיוטות היו מנייחין אותם וכדיעבד כולן גרים וכו' מן המפרשים ז"ל :

מ"ז ולפי שגיייר וכו' . בשם (דף כ"ו) כפ' צמה צמה יונאה אז יבנה שלמה צמה מסוך שלא מיחה העלה עליו הכתוב כאלו צנאה :

י"ז גר שלא בדקו אחריו וכו' . זה פשוט שאין הודעת המלוה מעבד דינא וכו' וממנו כפרק החולין (דף מ"ז) : סבל ועלה הכי הוא בישראל לכל דבריו למאי הילכתא דאי (הדר) ביה ומקדש כח ישראל) קידש ישראל מומר קרינא ביה וקידושו קידושו ומ"ש רבינו ומלוה להחזיר אבידתו הוא ממה שנתבאר פרק י"ח מהלכות גזילה ואבידה שמתחילין אבידת הכומר והוא שיהיה מומר למיחבון לאכול גזילות כמו שזכר שם :

י"ח ובפני זה אמרו חכמים וכו' . בהרבה מקומות ומהם פרק החולין (דף מ"ז) : קשים גרים לישראל כספחה שנאמר ונלוה הגר עליהם ונספתו על בית יעקב :

פ"ד א כיצד מקבלין גירי הדק וכו' . ברייתא שנתחילין (דף מ"ז) והכל מפורש שם חוץ ממ"ש ומאריכין דבדנר זה ביימוד השם ובאיסור ע"א שאינו מבואר שם שיארכו עמו בזה אבל הדבר פשוט שבוין שאלו הם עיקרי הדם והאמונה לר"ך להאמינם בצנור ולהודיעם ולהאריך עמם בזה שהוא עיקר היהודים והדם והגינות :

ומ"ש

מ"ז לפיכך לא קבלו ב"ד גרים כלימי דוד תלמה וכו' ואע"פ"כ היו גרים הרבה מתגיירים צפוי הדיוטות . ה"ה כתב שפטי בית דין הדיוטות היו מנייחים אותם ולי גראה דמדכתב רבינו צפוי הדיוטות ולא כתב צפוי ב"ד הדיוטות דאין אע"פ דהדיוטות אכן כדאיתא בסוף גיטין (דף ס"ח) : על ב"ד צ"ד שבוין זה מ"מ אין מקבלין אותם כב"ד דידן אלף שאל קבלו אותם גרים הדיוטות שאינם ב"ד היו הם גרים ("ואילו היה מדקדק ה"ה דכרי הרמב"ם כן לא היה כותב שצ"ד הדיוטות היו מנייחים אותם) וכו' כ המרדכי בהנחות פרק החולין ז"ל דמי שאל להחזיר וידוע לנו שצביל דבר הם עושין אין לקבלם והביא כמה ראיות לדבר :

י"ז גר שלא בדקו אחריו וכו' . כתב ה"ה ומ"ש ומלוה להחזיר אבידתו וכו' והוא שיהיה מומר למיחבון ויש למטה עליו דמאי למיחבון שייך בחזק ועבד עכו"ם דלא שייך למיחבון אלא בגזל ועריות ומאכלות אסורות שנספו של חזק מחאה לכן ומחמתן ועוד דלא חילקו בין למיחבון ולהכעיס אלא בחזק מפני מלוה אבל עכו"ם שהמורה צה ככופר בכל התורה וכן המחלל שכתב בפרקטיו הכי הם כעכו"ם כדאיתא בפ"ק דחולין (דף ד') וכן הם דכרי רבינו כפרק י"ח מהלכות גזילה . ומ"ש פה רבינו שפלוה להחזיר אבידתו לא חזרו ועבד עכו"ם קאי אלא למ"ש הואיל ומל וסבל יא מכלל עכו"ם וקאמר דמגוה להחזיר אבידתו שמתחיל שאל וסבל נעשה כישאל והוא שלא יחזר לעבד עכו"ם :

גר
]וא"ל צפוי אומר שיש דקדק דמדכתב רבינו וכו' ב"ד בגדול חושבים להם מכלל דנפטי דיוטות דקדק צפוי ב"ד הדיוטות הוא כ"ל] :

ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם : מ"ז ולפי שגיייר שלמה נשים ונשאן . וכן שמשון גייר ונשא . והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר . ולא על פי ב"ד גיירום חשבון הכתוב כאילו הן עכרים ובאיסורן עומדין . ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה : י"ז גר יאלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל ופבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר . אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל ופבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו . ואפילו חזר ועבד כו"ם הרי הוא כישראל מומר שקידושו קידושו . ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל . ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע"פ שנגלה סודן : י"ח ומפני זה אמרו חכמים יקשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל . וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו . צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה וכן רוב הנסיגות האספסוף היו בהן תחלה :

שלשם עבדות מטבילו . ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום כגר שמקצת גירות הוא : י"ב כשישתחרר "העבד צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום שבו תיגמר גירותו ויהיה כישראל . ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עיקרי הדת שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות : י"ג ובמקוה הכשר לטבילת נדה שם מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשוחררים וכל דבר שחוצין בגדה חוצין בגרים ובעבדים ובמשוחררים : י"ד יאל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי נשאו נשים נכריות בגיותן . אלא סוד הדבר כך הוא . שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שנאל מסון שיטול או בשביל שררה שיוכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת . ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית . ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל . אם לא נמצא להם עילה ימודיעין אותן כובד עול התורה ושורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו . אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה :

מ"ז לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה . בימי דוד שמא מן הפחד חזרו . וכימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו . שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגייר הצדק . ואע"פ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות . והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ

ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם : מ"ז ולפי שגיייר שלמה נשים ונשאן . וכן שמשון גייר ונשא . והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר . ולא על פי ב"ד גיירום חשבון הכתוב כאילו הן עכרים ובאיסורן עומדין . ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה : י"ז גר יאלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל ופבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר . אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל ופבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו . ואפילו חזר ועבד כו"ם הרי הוא כישראל מומר שקידושו קידושו . ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל . ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע"פ שנגלה סודן : י"ח ומפני זה אמרו חכמים יקשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל . וקשה הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו . צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה וכן רוב הנסיגות האספסוף היו בהן תחלה :

פרק ארבעה עשר

א כיצד מקבלין גירי הצדק כשיבוא יאחד להתגייר מן העכו"ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה . אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר . אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומסורפין ויסורין באין עליהן .

א גס זה שם : ב זה טלון שם כמא : ג קור שם פי' רסח טנג שם : ד קור שם טנג שם : ה קידושין דף ע דס דף י : ו קור שם טנג שם :

לחם משנה

פ"ג יד אל יעלה על דעתך שמשון המושיע את ישראל וכו' . נראה שהוא סובר תלמה דמפני שלא קיבלו בימי דוד ושלמה קיבל הגשים זו היא פשוטו וכמה ה"ה ז"ל שהדבר מפורש כפרק הערל (דף ע"ז) דשלמה גיירם לבח פרעה וקשה דמאי מקשה

מגדל עז

לפיכך לא קבלו בית דין כו' עד לא יבנה שלמה . סתמו פרק אביהן וכל פרק הערל (דף ע"ז) : גר שלא בדקו אחריו כו' עד סוף ספק . פרק החולין (דף מ"ז) :

אונקלוס

במדבר טז קרח תריא

טז א וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קָהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וְאֶבְיָתָר בְּנֵי אֱלִיאָב רְאוּבֵן: ב וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאתַיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קָרְאוּ מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שֵׁם: ג וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־

אֶהָרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה

בָּלֶם קָדְשִׁים וּבְתוֹכֶם יְהוֹה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ

עַל־קְהָל יְהוָה: ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיַּפֵּל עַל־פָּנָיו: ה וַיְדַבֵּר אֶל־קֶרַח

רש"י

מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצחק שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו (מנחום א ב). מה עשה, עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכניו, והם אליעזר בן שריאל וחזקיהו וכיוצא בהם, שנאמר (פסוק ג) נשיאי עדה קריאי מועד, ולהלן הוא אומר (לעיל א טו) אלה קרואי העדה, והלבישן טלימות שכולן חכלמי, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו, טלית שכולה של חכלת חייבת צליית או פטורה, אמר להם חייבת, החמילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של חכלת פטורה זו שכולה חכלת לא חפטור את עצמה (מנחום א ג): בני ראובן. דתן ואבירם ואון בן פלם: (ג) רב לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה: כולם קדושים. כולם שמעו דברים צמימי מפי הגבורה (מנחום א ד): ומדוע תתנשאו. אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברך לאחיק כהונה, לא אחס לצדכם שמעתם צמימי (שמות כ ג) אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ, כל העדה שמעו: (ד) ויפול על פניו. מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרוחן רביעי. חטאו בעגל, וְנָמַל מִשֶׁה (שמות לב יא), במחלונני, וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה (לעיל יא ב),

טז (ב) ויקח קרח. פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי מנחומא: ויקח קרח. לקח את עצמו ללד אחד, להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שחרגס אונקלוס ואתפלא, נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת, וכן מה יקסוף לך (אייב טו יב), לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר, וקח קרח, משך ראשי סנהדראותי שבהם בדברים, כמו שנאמר קח את אהרן (להלן כ ט), קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים (הושע יד א) (מנחום א ב): בן יצחק בן קהת בן לוי. ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית מט י) וַיִּקְהָלְסוּ אֵל תַּחַד פְּדֵי. והיך זכר שמו על קרח, בהתיחסם על הדוכן בדברי הימים (ב' ו ככ-כד) שנאמר בן אֲצִיָּקָה בן קרח בן יצחק בן קהת בן לוי בן ישראל (מנחום ד): ודתן ואבירם. בשביל שהיה שבט ראובן שריו צחנייתם תימנה, שכן לקחת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע אוי לשכנו (סג). ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליעזר בן עזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אָסִי אֵצֶל אֲרֻבֵּעָה הוּא, שנאמר (שמות י יב) וּבְנֵי קָהָת וְגו', עמרם הזכור נטלו שני צמי גדולה, אחד

שפתי חכמים הקצר

ז. שלא תאמר שבני ראובן קאי רק על און בן פלם, ואף על פי שאינו אלא אחד קראו לשון רבים, כמו שמצינו (להלן כו ה) יבני פלוא אליאב וכיוצא, לכן פירש דקאי גם על דתן ואבירם (אמ"ש). ח. ורב לכם בכאן לא יתפרש כמו די לכם, כי"ב לך בדברים (כ ט), אבל מלשון הרבה גדולה לקחתם לעצמכם, ולא הנחתם כלום לאחרים (ראה רא"ם). ט. רצונו לומר, שני הדברים ששמעו מה' אָנֹכִי וְלֹא יְהִיֶה, ובוהו כולם שוים (גו"א). י. פירוש, הגם שמגיע לך היתרון להיות מלך, כיון ששמעת אתה שאר הדברות מפי הגבורה, למה לקחת לאחיק הכהונה. וזהו 'ומדוע תתנשאו' בלשון רבים, פירוש משה וגם אהרן (נח"י). יא. דאף שלעיל (יד ה) בפרשת המרגלים כתיב גם כן ויפול משה ואהרן על פניהם וגו', יש לומר, שם נפלו להתפלל, אבל כאן דכתיב אחריו וידבר אל קרח וגו', משמע שדבר עמהם בשעת נפילתו, אם כן למה נפל, אלא מפני המחלוקת (מנח"י עפ"י דבי"ט).

א. כי הפועל 'לקח' הוא פועל יוצא, וכאן לא כתב את מי לקח, לכן פירש רש"י לקח את עצמו, וכאילו כתיב ויקח' (עפ"י בא"ר). ב. הם הנוכחים בפסוק הסמוך עשיאי עדה וגו' (לבוש). ג. שהוצרך לתת טעם פה על שלא הוזכר שמו, והלא אין דרך כל המחתיחסים לעלות אלא עד השבט בלבד (רא"ם). ד. דאם לא כן, למה נכנסו הם בהמחלוקת, מאחר שלא היו לרים, ואף לא היו בכורים (ראה להלן כ ט), ורחוק שיכנסו למחלוקת בשביל אחיהם הבכור, ואחיהם עצמו לא נזכר כאן (רא"ם). ה. ופייבך לא חלק על הכהונה בשנה ראשונה מיד אחר הקמת המשכן, אלא אחר נשיאות אליעזר בשנה שניה (ראה לעיל ג ל), ואגב שנחנקא על הנשיאות חלק גם על הכהונה בכלל, אף שודאי אין לו זכות בה, דעמרם הוא הבכור (מנח"י עפ"י אמ"ש). ו. וּלְכֵן סָמַךְ מחלוקתו של קרח לפרשת ציצית, אף שהיה לו לכתוב בפרשת במדבר אחר פרשת הדגלים (לעיל ב), שאז נחכהן אליעזר (לעיל ג ל) (אמ"ש).

ורעים. הלכות שמיטה ויובל פי"ג

הרב"ז (מכ"י)

זה לא ניתן להשלמותו. וכמו בהשגות א"כ לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו חלק הארץ והרי בצמת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמזבח כ"כ. ולא יוכלו להלוס לשון זה שאם כוונתו לומר שלא יטלו תרומות ומעשרות לפי שהם חלק מן הארץ רחמנא אמר שיתנו להם תרומות ומעשרות כיון שאין נוטלין חלק בארץ אלא חלק עבודתם ומתוך הדומק אני מפרש כוונתו כך שאם נצו ישראל דברים החייבים בתרומות ומעשרות א"כ כיון שאין להם חלק בצמת הארץ לא יטלו אותם כי הם היו חלק חלק בצמת הארץ וכי"ה"ג שלא יטלו והרי בצמת מדין אע"פ שלא נטלו חלק בישראל הרי נטלו תרומת כל מה שהביאו בצמת השם כמוצא בכחז אלא מאי אית לך למימר שיש להם חלק בצמיה ולימא לנספרי לאמר חלק בצמיה ונחלה בארץ אלא כולייה קרא חלק ונחלה בארץ לא בתורת נחלה ולא בתורת חלק ואם זו היא כוונת השגות כמה תשובות בדבר. חלק דקמטינן אספרי לאמר חלק בצמיה ונחלה בארץ וכו' דאין תרומות ומעשרות נכנסות תחת חלק צמת הארץ שזה חיוב מוטל על הישראל כיון שנגמרו הפירות ברשותו וכו' דאין להביא ראיה מצימת מדין דהסם מכס קרייה רחמנא והוראת שעה היתה צמיות השם שהרי לא היו שם דברים שחייבים בתרומות ומעשרות. ומפני שאני מושך שלא ינאה השגה זו מפי קדשו לא תשיח להארץ גם נראה שיש ט"ס ואין לי ספק להגיה ממנו: **יא יראה** לי שאין הדברים אמורים וכו'.

השגת הרמב"ד
*ובן לוי או כהן שנמל חלק וכו'. א"כ אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו חלק חלק הארץ והרי בצמת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמזבח כ"כ. ולא יוכלו להלוס לשון זה שאם כוונתו לומר שלא יטלו תרומות ומעשרות לפי שהם חלק מן הארץ רחמנא אמר שיתנו להם תרומות ומעשרות כיון שאין נוטלין חלק בארץ אלא חלק עבודתם ומתוך הדומק אני מפרש כוונתו כך שאם נצו ישראל דברים החייבים בתרומות ומעשרות א"כ כיון שאין להם חלק בצמת הארץ לא יטלו אותם כי הם היו חלק חלק בצמת הארץ וכי"ה"ג שלא יטלו והרי בצמת מדין אע"פ שלא נטלו חלק בישראל הרי נטלו תרומת כל מה שהביאו בצמת השם כמוצא בכחז אלא מאי אית לך למימר שיש להם חלק בצמיה ולימא לנספרי לאמר חלק בצמיה ונחלה בארץ אלא כולייה קרא חלק ונחלה בארץ לא בתורת נחלה ולא בתורת חלק ואם זו היא כוונת השגות כמה תשובות בדבר. חלק דקמטינן אספרי לאמר חלק בצמיה ונחלה בארץ וכו' דאין תרומות ומעשרות נכנסות תחת חלק צמת הארץ שזה חיוב מוטל על הישראל כיון שנגמרו הפירות ברשותו וכו' דאין להביא ראיה מצימת מדין דהסם מכס קרייה רחמנא והוראת שעה היתה צמיות השם שהרי לא היו שם דברים שחייבים בתרומות ומעשרות. ומפני שאני מושך שלא ינאה השגה זו מפי קדשו לא תשיח להארץ גם נראה שיש ט"ס ואין לי ספק להגיה ממנו: **יא יראה** לי שאין הדברים אמורים וכו'. סברא נכונה היא ראיה לרבינו והסכים עליו הסמ"ג והוקף עליו ולעמוד לראונוטלין חלק בארץ שנאמר שער לוי אחד כדאיתא פירק י"ג נוטלין ע"כ. וקרא מסייע לרבינו באר"ל לא תמלא משמעת באר"ל המיוחדת להם אבל שאר ארצות אינם בכלל זה:
יב ולמה לא זכה לוי וכו' עד סוף הפרק. הוא מיושר דעתו וסברתו ז"ל ודקדקתי בדבריו ז"ל שכתב וזכה לו צמיה"ז דבר המספיק לו שהקב"ה זכה לו להריות בעולם דבר המספיק לו ולא שישליך עצמו על הציבור. ועיין במה שכתב בפירוש משנת ולא קריתו לתמוך בו: סליק בריך רחמנא

*ובן לוי או כהן שנמל חלק וכו'. א"כ אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו חלק חלק הארץ והרי בצמת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמזבח כ"כ. ולא יוכלו להלוס לשון זה שאם כוונתו לומר שלא יטלו תרומות ומעשרות לפי שהם חלק מן הארץ רחמנא אמר שיתנו להם תרומות ומעשרות כיון שאין נוטלין חלק בארץ אלא חלק עבודתם ומתוך הדומק אני מפרש כוונתו כך שאם נצו ישראל דברים החייבים בתרומות ומעשרות א"כ כיון שאין להם חלק בצמת הארץ לא יטלו אותם כי הם היו חלק חלק בצמת הארץ וכי"ה"ג שלא יטלו והרי בצמת מדין אע"פ שלא נטלו חלק בישראל הרי נטלו תרומת כל מה שהביאו בצמת השם כמוצא בכחז אלא מאי אית לך למימר שיש להם חלק בצמיה ולימא לנספרי לאמר חלק בצמיה ונחלה בארץ אלא כולייה קרא חלק ונחלה בארץ לא בתורת נחלה ולא בתורת חלק ואם זו היא כוונת השגות כמה תשובות בדבר. חלק דקמטינן אספרי לאמר חלק בצמיה ונחלה בארץ וכו' דאין תרומות ומעשרות נכנסות תחת חלק צמת הארץ שזה חיוב מוטל על הישראל כיון שנגמרו הפירות ברשותו וכו' דאין להביא ראיה מצימת מדין דהסם מכס קרייה רחמנא והוראת שעה היתה צמיות השם שהרי לא היו שם דברים שחייבים בתרומות ומעשרות. ומפני שאני מושך שלא ינאה השגה זו מפי קדשו לא תשיח להארץ גם נראה שיש ט"ס ואין לי ספק להגיה ממנו: **יא יראה** לי שאין הדברים אמורים וכו'. סברא נכונה היא ראיה לרבינו והסכים עליו הסמ"ג והוקף עליו ולעמוד לראונוטלין חלק בארץ שנאמר שער לוי אחד כדאיתא פירק י"ג נוטלין ע"כ. וקרא מסייע לרבינו באר"ל לא תמלא משמעת באר"ל המיוחדת להם אבל שאר ארצות אינם בכלל זה:
יב ולמה לא זכה לוי וכו' עד סוף הפרק. הוא מיושר דעתו וסברתו ז"ל ודקדקתי בדבריו ז"ל שכתב וזכה לו צמיה"ז דבר המספיק לו שהקב"ה זכה לו להריות בעולם דבר המספיק לו ולא שישליך עצמו על הציבור. ועיין במה שכתב בפירוש משנת ולא קריתו לתמוך בו: סליק בריך רחמנא

שופטים: וכן לוי או כהן וכו':
כתב הרמב"ד א"כ לא יטלו בהם תרומות ומעשרות וכו'. טעמו לומר שבמדין לא נטלו חלק בצמיה כשאר ישראל אלא והרמות מכס ליי' וגו' ממחליות תקחו וגו' ונחלה לאלעזר הכהן הרמות יי' ומחליות בני ישראל תקח אחד אחד מן הממשים וגו' ונחלה אחוה ללוים ומדין לא היתה מהארץ שנכרת עליה צמיה ומאחר שלא נטלו הלוים בצמיה חלק שזה עם ישראל מוכח מילתא דל"ש בין ארץ שלא נכרת עליה צמיה לארץ שנכרת עליה צמיה ומה שנטלו שם לא בתורת צמיה נטלו אלא בתורת תרומה שזוהי לתת להם הוראת שעה ומאחר שתרומה חלקם בארץ נתן להם הקב"ה תרומות ומעשרות לפי דעת רבינו שבארץ שלא נכרת עליה צמיה יש להם חלק בארץ ובצמיה לא יטלו בו תרומות. ואני אומר שאין זו השגה דאומר דה"ג וקריא מוכיח שאין בה תרומות ומעשרות מדאורייתא וסובר רבינו דאדרבה משם ראיה דמדחויין דבארץ שנכרת עליה צמיה לא נטלו חלק בצמיה כלל ובמדין נטלו אלא ללוויי ומדין כיון שלא נכרת עליה צמיה לא היתה בכלל לא היה לכהנים חלק בצמיה וה"ה לכל שאר הארצות שלא נכרת עליהן צמיה ומה שלא נטלו במדין חלק שזה עם ישראל גזירת הכמוז היתה הוראת שעה:
סליק בריך רחמנא
דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד ע"ה אומר י"י מנת חלקי

ולעולמי עולמים וזכה לו בעה"ז וכוסי אתה תומך גורלי:

ברך רחמנא דסייען

הגהות דשייבי לספר זרעים

בעה"ז עסקו מועטת ואין בה כדי מתנה לכהן ודרשא זו דמתנו כתבו רבותינו בספר יראים ובס"ה דאיתו אלא אסמכתא שהרי מן התורה אין לה שיעור והכמים נתנו לה שיעור הזה וכמו רבינו אליעזר ממין דנמקום שיש כהן מקבל ר"ך ליהרר לתת כשיעור שאמרו חכמים עכ"ל:

מכאן ואילך הלכות מפסקי ספר התרומה

ה'לש' עסקה מפרש ממנה מעט לחלה ואם רוצה נותנה לכהן קטן שלא ראה קרי מימיו ואכלנה או אפי' לכהן גדול שנטל לקריו והעריב שמשו מידי דהוה אחרומה ח"ל דאמרינן בפרק צנוט כותים מעשה והטבילה קודם לאמה לקובה שמן של תרומה א"י: אפילו לא טבל לקריו יכול לנטלה כרוב *חולין ולאכלה כדאיתא פירק ג' דכמה גבי *תרומה ח"ל מנבלה כרוב ואכלי עד כמה עומאחו *וה"ה החלת חולה לארץ ובצביל טומאת נזח אין ר"ך למנוע מלאכלה

הלכות חלה הא לך ל' סימנין. (א) ה' דברים חייבין בחלה ודין כיצד מנטרפין זה עם זה. (ב) אין עסקה חייבת בחלה אלא שילושיה למאכל אדם. (ג) עריכותיכס משתהערס. (ד) שיעור חלה שיהיה בה כדי מתנה לכהן. (ה) המפריש חלתו קמה אינה חלה. (ו) חלה ח"ל למי נאכלת וכיצד. (ז) דיני חלה שנייה. (ח) חלה שנתערבה בחולין. (ט) כמה יהיה בעיקרה ומחייבין בחלה. (י) לשער מדת חיובי חלה. (יא) חלה ח"ל אוכל והיך ויחייב מפריש. (יב) דיני זירוף צביל ולמאי אהני. (יג) דין כמה לשין בפסקת צבת אחת. (יד) עיסת שני בני אדם המעורבין. (טו) אין לתרום עיסת חבירו. (טז) ישראל ועכו"ם שותפין בעיסה. (יז) כיצד מפרישין חלה צו"ט. (יח) מותר לשרוף חלה בח"ה. (יט) גלגל עיסה מעו"ט לא יפריש חלמה צו"ט. (כ) חלה טומאה מפריש חלמה בקופה. (כא) מלמדן להמנות שיהא חלה גם על השאור והעיסה והקמה אשר בו. (כב) דין עיסת קופינגין. (כג) הנותן שאור טבל לתוך עיסה שהורמה חלמה. (כד) הנותן שאור מעיקה מותרת לתוך עיסת טבל. (כה) הלש' עסקה ויחייב עירב בה עסקה שקנה מעכו"ם. (כו) אין ללוש כדי חיוב חלה בצבילים בלא מים. (כז) עכו"ם שגלגל עיסת ישראל או איפכא. (כח) העושה עסקה מן החטין ומן האורז. (כט) מראשית ולא כל ראשית. (ל) דין צרכת הפרשת חלה וקריאתה שם:

תנן בפרק קמח דמסכת חלה וכן בפרק רבי ישמעאל במנחות ה' דברים חייבין בחלה החטין והשעורין והכוסמין השיפון והשעוריה שועל הרי אלו חייבין בחלה ומנטרפין זה עם זה פ"ה אם לטן וצולן יחד ואין שיעור חיוב חלה אלא בכל העיסה אע"פ שכל מין ומין בפני עצמו אין בו שיעור חיוב חלה עיסה זו חייבת בחלה והא דמתן בפרק רביעי דמסכת חלה החטין אין מנטרפין אלא עם הכוסמין והשעורין מנטרפין עם הכל חוץ עם החטין היינו כשגש כל מין ומין בפני עצמו והקיפין זו בו צבנשיה שאז אין מנטרפין אלא למיניהן וכן מין שאין בו שיעור חיוב חלה אין מנטרפין מינו כמפורש במתניתין ופטור מן החלה. אין עסקה חייבת בחלה אלא שילושיה למאכל אדם דכתיב והיה צבאלכס ותנן עיסת כלבים כיון שאין הרועים אכולין ממנה אין חייב בחלה. מניח בספרי ראשית עריכותיכס משתהערס מכאן אמרו אכולין אכילת עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטין ותטמטם בשעורין גלגל בחטין וטמטם בשעורים האוכל ממנה חייב עיסה מפני שהוא טבל כיון שנותנת מים מגבתה חלמה וצבנז שיהא שם ה' רבעים וכו' אע"פ שלא גלגל בחטין וכו' לקמן נפרש צע"ה דה"מ בחלה שטורה אכל בחלה טומאה מפריש לאחר גלגול. עוד מניח בספרי מתנו לה' עד שיהא בה כדי מתנה לכהן מכאן אמרו שיעור חלה של צבנז חבית אחד מכ"ד ושל נחתום אחד מנ"ח וטעמא אמרו צירושלמי נחתום עסקה מרובה יש בה כדי מתנה לכהן